

ผลการวิจัย

ระบบการศึกษาของไทย เริ่มต้นจากพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ โดยที่พระองค์ทรงมองเห็นคุณค่าของการศึกษาว่า จะเป็นสิ่งที่ยังความเจริญให้แก่อะชาติบ้านเมือง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนขึ้น ในเบื้องต้นก็ทรงใช้สถานที่ในพระบรมมหาราชวังเป็นอาคารเรียน พอการศึกษาเป็นที่นิยมของประชาชน ก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้สถานที่ของวัดหลวงและวัดทั่วไปเป็นโรงเรียนตามลำดับ ไขกุฎี ศาลาการเปรียญ หอฉัน เป็นอาคารเรียน พระสงฆ์เป็นครูสอนหนังสือ ซึ่งเป็นไปตามประเพณีเดิมของไทย แต่ฝ่ายบ้านเมืองเข้าร่วมจัดการ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนและเกิดประโยชน์ร่วมกัน

การจัดตำแหน่งและการจัดเงินตอบแทนการสอน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดตั้งโรงเรียน ภายหลันโยบายทางการศึกษาของผู้บริหารประเทศ ครู ตำแหน่งครู โรงเรียน การจัดการศึกษา ล้วนเป็นไปภายหลังการจัดระบบบริหารราชการแผ่นดิน ความสัมพันธ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ในการศึกษาเรื่องของระบบตำแหน่งและอัตราเงินเดือนครู จึงต้องกล่าวถึงทุกเรื่องดังกล่าวแล้ว

ลักษณะการบริหารราชการแผ่นดิน

ก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การบริหารราชการแผ่นดิน หรือที่เรียกว่าการปกครองนั้น กระทำไปโดยถือประเพณีเดิม คือ ถือเมืองหลวงเป็นส่วนกลาง พระมหากษัตริย์ทรงปกครองโดยตรง หัวเมืองถือเป็นส่วนภูมิภาค พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งข้าราชการไปปกครองเมืองหรือกินเมือง ดังนั้นรูปแบบการปกครองก็แบ่งเมืองออกเป็น ในกรุง หัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราช แต่ละหัวเมืองก็มีเจ้าเมืองปกครอง มีกรมเมือง ซึ่งประกอบด้วยปลัด ยกกระบัตร แพ่ง พลมหาดไทย เมืองคลัง นา เป็นผูช่วย¹

¹ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ. เทศาภิบาล (พระนคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2495),

วิธีปกครองตามรูปนี้ เจ้าเมืองไคร้บมอบอำนาจจากพระมหากษัตริย์ไปมาก แต่พระมหากษัตริย์กลับควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าเมืองไคร้บ โดยเฉพาะหัวเมืองประเทศราชจะควบคุมไม่ได้เลย เมืองไคร้บอยู่ไกลเมืองหลวง เมืองนั้นเจ้าเมืองก็มีอิสระและอำนาจมาก การปกครองหัวเมืองจึงอาศัยความสามัคคีก็สำคัญ

การปกครองโดยวิธีนี้ ทำให้ขาดการควบคุมที่ดี ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา ประกอบกับในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2411-2453) เป็นช่วงที่ชาติตะวันตกได้แกอังกฤษ ฝรั่งเศส ต่างแผ่อิทธิพลเข้ามาครอบคลุมบริเวณเอเชียอาคเนย์ ไทยก็ต้องเสียดินแดนบางส่วนไป ดังนั้น พระองค์จึงต้องปรับปรุงรูปแบบการปกครองเสียใหม่ให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยเริ่มตนจัดในกรุงเทพฯ ด้วยการตั้งกระทรวงชน 12 กระทรวง ในปี 2435 และในจำนวนนี้ก็มีกระทรวงศึกษาธิการ แต่เรียกชื่อว่า ธรรมการ² ให้มีหน้าที่จัดการเล่าเรียนชนกวย

ต่อมาในปี 2440 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น เป็นการจัดระเบียบบริหารราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งในส่วนภูมิภาคนี้ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพเป็นผู้รับผิดชอบนโยบายทำให้ปฏิบัติ และทรงได้ดำเนินการจัดรูปแบบใหม่มีสายการปกครองลดหลั่นเป็นชั้น ๆ ดังนี้

²ชื่อกระทรวงศึกษาธิการ มีลำดับการเปลี่ยนแปลงดังนี้

- 2430 มีฐานะเป็นกรมศึกษาธิการ
- 2435 ไคร้บการยกฐานะเป็นกระทรวงธรรมการ
- 2462 รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็นกระทรวงศึกษาธิการ
- 2469 รัชกาลที่ 7 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็นกระทรวงธรรมการ
- 2484 เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการจนถึงปัจจุบัน

- ชั้นที่ 1 การปกครองหมู่บ้าน
- ชั้นที่ 2 การปกครองตำบล
- ชั้นที่ 3 การปกครองอำเภอ
- ชั้นที่ 4 การปกครองเมือง
- ชั้นที่ 5 การปกครองมณฑล

ซึ่งเรียกการปกครองแบบนี้ว่า การเทศาภิบาล³ มีรายละเอียดทางปฏิบัติว่า การปกครองหมู่บ้านและตำบล เป็นหน่วยปกครองระดับต่ำสุด ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของหมู่บ้าน กำหนดเป็นนายตำบล กำหนดเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองและรับผิดชอบในระดับนี้ โดยมีแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ช่วย

การปกครองอำเภอ เป็นหน่วยที่รวมเขตตำบลหลาย ๆ ตำบล เป็น 1 หน่วย เรียกว่า อำเภอ กรมการอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยนายอำเภอ ปลัด สมุหบัญชี เป็นผู้รับผิดชอบในการปกครอง

การปกครองเมือง เป็นการรวมเขตหลาย ๆ อำเภอเป็น 1 หน่วย เรียกชื่อหน่วยนี้ว่า เมือง ผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้ปกครอง มีกรมการเมืองซึ่งประกอบด้วยปลัด ยกกระบัตร สัสดี แพ่ง พล คลัง นา เป็นผู้ช่วย

การปกครองมณฑล เป็นการรวมเขตหลาย ๆ เมืองมากน้อยตามสะดวก เป็น 1 หน่วย เรียกชื่อหน่วยนี้ว่า มณฑล ซึ่งได้แก่มณฑลลาวเฉียง มณฑลลาวพวน มณฑลลาวกาว มณฑลลาวกลาง มณฑลเขมร มณฑลญ่เก็ด มณฑลปัตตานี มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลสุราษฎร์ มณฑลชุมพร มณฑลพิษณุโลก มณฑลปราจีน มณฑลราชบุรี และมณฑลนครราชสีมา⁴ แต่ละมณฑลมี

³ ประมวล รุจน์เสรี. การบริหารราชการส่วนภูมิภาคของไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหประชาพานิชย์, 2512), หน้า 12-13.

⁴ เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. อีสาน (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคัมศาสตร์ฯ, 2514), หน้า 3-7.

สมเด็จพระอภิบาล เป็นผู้รั้งมือขบในการปกครองมณฑล มีปลัดมณฑลซึ่งประกอบด้วยข้าหลวงมหาดไทย ข้าหลวงยุติธรรม ข้าหลวงคลัง แพทย์ประจำมณฑล เลขานุการเป็นผู้ช่วย การจัดส่วนราชการ มณฑลเทศาภิบาล แบ่งเป็น 3 แผนก คือ (1) แผนกมหาดไทย (2) แผนกอัยการ (3) แผนกสรรพากร เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีแผนกศึกษาธิการในชั้นแรกนี้

การบริหารราชการส่วนภูมิภาคดำเนินมาในรูปเทศาภิบาลเป็นเวลานานประมาณ 36 ปี แม้ปี 2475 จะได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง และตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม 2476 ให้ยกเลิกมณฑลแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลใหม่ก็ยังถือโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคแบบเดิม เพียงตัดมณฑลออกและเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นจังหวัดเท่านั้น การปกครองตามรูปแบบนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นข้าราชการระดับสูงสุดของส่วนภูมิภาค มีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐบาลกลาง รั้งมือขบบังคับบัญชาข้าราชการทุกระดับภายในจังหวัด

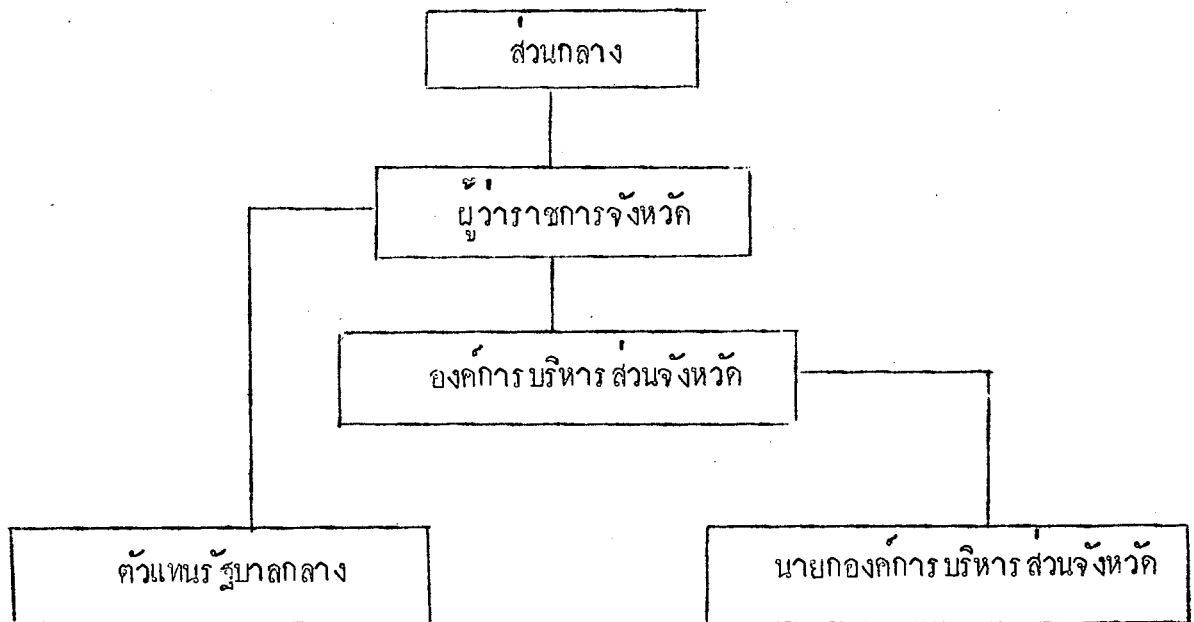
ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด 2498 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พุทธศักราช 2509 มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การบริหารกิจการของจังหวัด มีประสิทธิภาพ และประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง จึงกำหนดให้มีองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้น เป็นเงาอยู่ในระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รั้งมือขบทั้งสองเรื่องคือ (1) เป็นตัวแทนของรัฐบาลกลาง บังคับบัญชาข้าราชการส่วนกลาง ที่ไปปฏิบัติหน้าที่ประจำจังหวัด (2) เป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รั้งมือขบบังคับบัญชาข้าราชการส่วนจังหวัด⁵ (ดู - แผนภูมิหน้า 31)

งานการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารแผ่นดิน มีทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สำหรับส่วนภูมิภาคกระทรวงมหาดไทยมีบทบาทอย่างมาก เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดอันเป็นคนของมหาดไทย เป็นผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชา ทั้งข้าราชการของกระทรวงศึกษาธิการและข้าราชการ

⁵ สำนักวิจัย. ข้อมูลบางประการเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด. สถาบันวิจัย - พัฒนบริหารศาสตร์ 2515, หน้า 3.

ส่วนจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามกฎหมายที่กำหนดให้มืองค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็น การกระจายอำนาจนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดยังมีอำนาจกว้างขวางมาก การปฏิบัติทุกอย่างจึง อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ว่าราชการทั้งสิ้น⁶

แผนภูมิที่ 1 ฐานะของผู้ว่าราชการจังหวัด

ที่มา : สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

⁶ วิทยุ สาร. "ชยะประชาธิปไตย", ครุศาสตร์มหาบัณฑิต รุ่น 11 ปีการศึกษา 2517
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2518)

วิวัฒนาการของการจัดการศึกษา

สังคมไทยจัดการศึกษามานาน ตามหลักฐานระบุไว้ว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นราชธานี แต่เป็นการศึกษาที่มีระบบแตกต่างจากระบบปัจจุบัน เพราะความต้องการทางการศึกษาในสมัยนั้นเพียงเพื่อพุทธศาสนาประการเดียว คือ ต้องการศึกษาระบบพระธรรมวินัยให้แตกฉาน ตามค่านิยมของคนสมัยนั้นที่ถือว่าผู้แตกฉานในพระธรรมวินัย คือ นักปราชญ์เนื่องจากพระธรรมวินัย เขียนไว้เป็นภาษาบาลี และผู้บาลีส่วนใหญ่ได้แก่พระสงฆ์ ใครต้องการเรียนหนังสือจึงต้องเข้าวัด ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระสงฆ์เถรานั้น ท่านก็จะสอนหนังสือให้ตามสมควรแก่สติปัญญา พออายุครบบรรพชาอุปสมบทศึกษาพระธรรมวินัยต่อไป⁷

การเล่าเรียนของไทยเป็นมา เช่นนี้จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า - เจ้าอยู่หัว การศึกษาจึงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ให้มีแบบแผนที่ดีกว่า อันถือเป็นแนวความคิดใหม่ ที่โหมมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดการศึกษา มีระยะคลี่คลายมาพอสังเขปได้ 5 ยุค ตั้งแต่ปี 2414-2517 ซึ่งใช้เวลาดำเนินศตวรรษ ดังนี้ คือ

1. ยุควางพื้นฐานการศึกษา (2414-2429)
2. ยุคตั้งหน่วยงานทำหน้าที่จัดการศึกษา (2430-2440)
3. ยุคขยายการศึกษาออกสู่หัวเมือง (2441-2463)
4. ยุคพระราชบัญญัติ-ประถมศึกษา (2464-2503)
5. ยุคพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (2504-ปัจจุบัน)

---

⁷กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 2.

1. ยุควางพื้นฐานการศึกษา (2414-2429) ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตื่นตัวทางการศึกษาแบบยุโรป ในสังคมไทยบางแล้ว เพราะฝรั่งมิชชันนารีอเมริกันบาง ฝรั่งเศสบาง ได้เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา แล้วตั้งโรงเรียนสอนหนังสือไทยแก่เด็ก ชนในกรุงเทพมหานคร และเมืองเพชรบุรี⁸ ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง ก็ทรงใฝ่การศึกษาตามแบบยุโรปจากแหม่ม เลียว โนเวน จึงทรงมองเห็นว่า "วิชาหนังสือเป็นต้นทางของวิชาความรู้ทั้งปวง"⁹ ดังนั้นภายหลังจากที่พระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ได้ 3 ปี ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ในปี 2414 เพื่อสอนหนังสือไทย เลข แก่พระบรมวงศานุวงศ์และบุตรข้าราชการ

ลักษณะโรงเรียนที่พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นนี้แตกต่างจากโบราณอย่างสิ้นเชิง เพราะมีอาคารเรียนที่แยกออกจากวัด ขรราวาสเป็นครูสอนและสอนเป็นเวลาที่แน่นอน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการศึกษาในปัจจุบัน

การดำเนินการตั้งโรงเรียนมีมาโดยลำดับดังนี้

1.1 โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษตั้งในปี 2414 ภายหลังจากโรงเรียนสอนภาษาไทยเล็กน้อย แต่ครูผู้สอนต้องกลับอังกฤษในปี 2419 กิจการโรงเรียนจึงเลิกล้มไปโดยปริยาย มาเปิดอีกครั้งหนึ่งที่วังนันทอุทยาน ปี 2422

1.2 โรงเรียนทหารมหาดเล็ก เริ่มตั้งในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาย้ายไปที่พระตำหนักสวนกุหลาบ ปี 2425

1.3 โรงเรียนแผนกที่ ตั้งในปี 2425

1.4 ตั้งโรงเรียนพระเจ้าลูกยาเธอ และ โรงเรียนพระปริยัติธรรม¹⁰

⁸ ทัฬหี เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2352-2453 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บ้านเรื่องศิลป์, 2517), หน้า 360.

⁹ กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเติม. หน้า 47.

¹⁰ กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเติม. หน้า 52-53.

ในเวลาที่ได้เสียดังโรงเรียนแผนที่ โรงเรียนเหล่านี้อยู่ในความดูแลของกรมพระยาคำรง-
 ราชานุภาพ สมัยดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าศิวิกรมาร ราชองค์รักษ์ทั้งสิ้น ยกเว้นโรงเรียน
 หลวงภาษาอังกฤษ ที่อยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะ

การตั้งโรงเรียนเหล่านี้ นับเป็นการทดลองเพื่อหาแบบอย่างอันเป็นแนวการจัดตั้ง
 โรงเรียนในเวลาต่อมา ในทางปฏิบัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้กำหนด
 นโยบาย กรมพระยาคำรงราชานุภาพเป็นผู้รับผิดชอบนโยบาย แมกรวมพระยาคำรงราชานุภาพ
 จะเป็นผู้บังคับบัญชาทหารมหาดเล็ก แต่ทรงถนัดทางงานการศึกษาด้วย ดังปรากฏจากการจัด
 โรงเรียนนายร้อยทหารมหาดเล็ก ที่พระตำหนักสวนกุหลาบ ใต้อย่างที่เห็นเป็นที่โปรดปรานของ -
 พระเจ้าอยู่หัวมาก

ดังนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีนโยบาย 1 จะให้วิชา
 หนังสือไทยรุ่งเรืองแพร่หลาย เป็นคุณแก่ราชการและเป็นความเจริญแก่บ้านเมืองยิ่งขึ้น"¹¹
 จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาคำรงราชานุภาพเป็นผู้ "คิดตั้งโรงเรียนให้แพร่หลายออกไป"¹²

2. ยุคตั้งหน่วยงานทำหน้าที่จัดการศึกษา (2430-2440)

ความสำเร็จของกรมพระยาคำรงราชานุภาพในการจัดโรงเรียนตลอดระยะเวลาเหล่านั้น เป็น
 ที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยิ่งนัก เมื่อโรงเรียนเกิดขึ้นแพร่หลายแล้ว
 พระองค์ทรงเห็นว่า การบังคับบัญชาโรงเรียนไม่ควรขึ้นอยู่กับฝ่ายทหารอีกต่อไปจึงทรงมีพระราช-
 คำว่า หน้าที่จัดการศึกษาเล่าเรียนเป็นราชการฝ่ายพลเรือน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้น ในปี 2430 จึงมีพระบรมราชโองการว่า

¹¹ เสถียร วิชัชลักษณ์, ร.ศ.ท. ประมวลกฎหมายประจำศก เล่ม 10, (พระนคร:
 โรงพิมพ์เคลวินิวส์, 2478), หน้า 223.

¹² สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ. เรื่องเดิม. หน้า 3-5.

"การเล่าเรียนเป็นการสำคัญของราชการบ้านเมือง แต่ก่อน
 มายังหาใครจัดตั้งขึ้นเป็นแบบอย่างแพร่หลาย และยังหาใครมี
 เจาพนักงานสำหรับการบังคับบัญชาราชการฝ่ายการเล่าเรียน
 ทั้งปวงไม่ บัดนี้ใครทรงทำนบารุงการเล่าเรียนให้เป็นแบบ -
 อย่าง เจริญรุ่งเรืองขึ้นไฉนมาก และใครทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ ให้เจาพนักงานรับกระแสพระราชดำริจัดการนั้นตลอด
 มา เมื่อการเล่าเรียนเจริญขึ้น ผู้ซึ่งรับราชการในการเล่า
 เรียน คือ เจาพนักงานสำหรับบังคับการเล่าเรียน และ
 อาจารย์ผู้ฝึกสอนวิชาเป็นต้นนั้น ก็มีมากขึ้นโดยลำดับ ผู้ซึ่ง
 รับราชการในตำแหน่งทั้งปวงเหล่านี้ ก็เป็นข้าราชการรับ -
 ราชการแผ่นดินสนองพระเดชพระคุณไปส่วนหนึ่ง เหมือนกับ
 ข้าราชการกรมอื่น ๆ แต่ยังหาใครมีตำแหน่งราชการไม่ เพราะ
 การฝ่ายการเล่าเรียนยังไม่ใครจัดตั้งขึ้นเป็นกรมหนึ่งเหมือน
 ประเทศอื่น ๆ บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจาพนักงาน
 ซึ่งสำหรับจัดการเล่าเรียนทั้งปวง รวมเป็นกรมหนึ่ง เรียกว่า
 กรมศึกษาธิการ... ในราชการฝ่ายพลเรือนเหมือนกับกรม
 อื่น ๆ สืบไป"¹³

ทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ครองดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าคีศวรกุมาร
 เป็นข้าหลวงบัญชาการศึกษา

¹³ คณะกรรมการจัดงานฉลองฯ, เอกสาร เรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาท -
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511), หน้า 38.

เมื่อมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ ก็ทำให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น และการจัดโรงเรียนก็เข้ารูปเข้ารอย มีการตรวจโรงเรียน มีการสอบไล่ และมีแบบเรียนหลวงแจกโรงเรียนเพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการเรียนให้เหมือนกัน

ในปี 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการปกครองส่วนกลาง โดยตั้งกระทรวงต่าง ๆ ขึ้นเมื่อ 1 เมษายน 2435 กรมศึกษาธิการ ก็ได้รับการยกฐานะเป็นกระทรวงควย เรียกว่า กระทรวงธรรมการ อันรวมกรมสังฆการี กรมพยาบาล กรมแผนที่ กรมพิพิธภณฑสถาน และกรมศึกษาธิการเข้าด้วยกัน แต่กรมศึกษาธิการยังทำหน้าที่หลักในการจัดการเล่าเรียนตามเดิม

โรงเรียนที่จัดขึ้นในระยะนี้มี 2 ประเภท คือ โรงเรียนสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์และบุตรข้าราชการ เรียกในตอนนั้นว่า โรงเรียนลูกขุนตี ตั้งอยู่ในพระราชวังมรวาสาเป็นครูสอน และโรงเรียนสำหรับราษฎร เรียกว่า โรงเรียนทวยราษฎร์ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ตามวัดในกรุง ไชยพระสงฆ์เป็นครูสอน

โรงเรียนทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เรียกว่า โรงเรียนมูลศึกษาทั้งสิ้น จัดเป็น 2 ระดับ คือ

- 2.1 มุลศึกษาสามัญชนต่ำ
- 2.2 มุลศึกษาสามัญชนสูง

3. ยุคขยายการศึกษาออกสู่หัวเมือง (2441-2463)

แม้ว่าการจัดโรงเรียนดำเนินมานานถึง 27 ปีแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่พรหลายเท่าที่ควร โดยเฉพาะตามหัวเมืองมีน้อย สาเหตุเพราะกรมพระยาคำรงราชานุภาพ ผู้ริเริ่มจัดโรงเรียนแบบหลวงชนตามวัด ต้องวางมือจากการศึกษา เพื่อไปรับหน้าที่เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในปี 2435 ทั้ง ๆ ที่ทรงยังต่อแผนการจัดการศึกษาต่อไปอีก แต่รัชชพระราชประสงค์ไม่ใคร่คงต่อไป¹⁴ และอีก -

¹⁴ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ. เรื่องเดิม. หน้า 11-14.

ประการหนึ่ง เจ้าพระยามหาสมุทรวงศ์ (พร บุนนาค) เสนาบดี กระทรวงศึกษาธิการยุคนั้น ก็มีนโยบายหลักเรื่องการจัดโรงเรียนในวัดอันเป็นการขัดพระราชประสงค์ของพระเจ้าอยู่หัว การบริหารและการงบประมาณก็มีแนวคิดขัดแย้งก่อให้เกิดปัญหา¹⁵ ทำให้การศึกษาต้องชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงปรึกษากับกรมพระยา - คำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย และกรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระราชาคณะ - ธรรมยุติกนิกาย¹⁶ ตกลงใจในนโยบายผนึกกำลังกันขึ้นระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับฝ่ายสงฆ์ เพื่อจัดการศึกษาหัวเมือง ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขา ที่กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัว และกรมพระยาวชิรญาณวโรรสตอนหนึ่งว่า

"เมื่อกรมศึกษาธิการได้ตั้งโรงเรียนขึ้นแล้ว พิมพ์แบบแลตรวจสอบ ความรู้นั้น ขอนี้เป็นประโยชน์ให้การสอนอักษรสมัยในวัดศิษย์ คำเนินเขาแบบแผนของแผ่นดิน ควรนับว่ามีคนแก่การเล่าเรียน ในวัด แต่เมื่อเพิ่งถึงโรงเรียนฝึกสอน ที่กรมศึกษาได้จัดขึ้นแล้ว ยังเห็นว่าน้อย ไม่พอแก่เวลาแลทุนที่ลง ขอนี้เห็นว่าเป็นเพราะ จัดการทวนกระแส คือ จัดการเดินประเพณีเดิม ทั้งไม่วัดเป็น สถานที่เล่าเรียน นับแต่โรงเรียนที่จัดระเบียบในกรมศึกษา เมื่อ เป็นเช่นนี้ ก็จำเป็นต้องมีโรงเรียนน้อยอยู่ทั่วไป... อาศัยเหตุ ขัดของทั้งของกรมศึกษา ทั้งของวัดด้วยกัน... น่าจะดำเนินโดย วิธีดังนี้"¹⁷

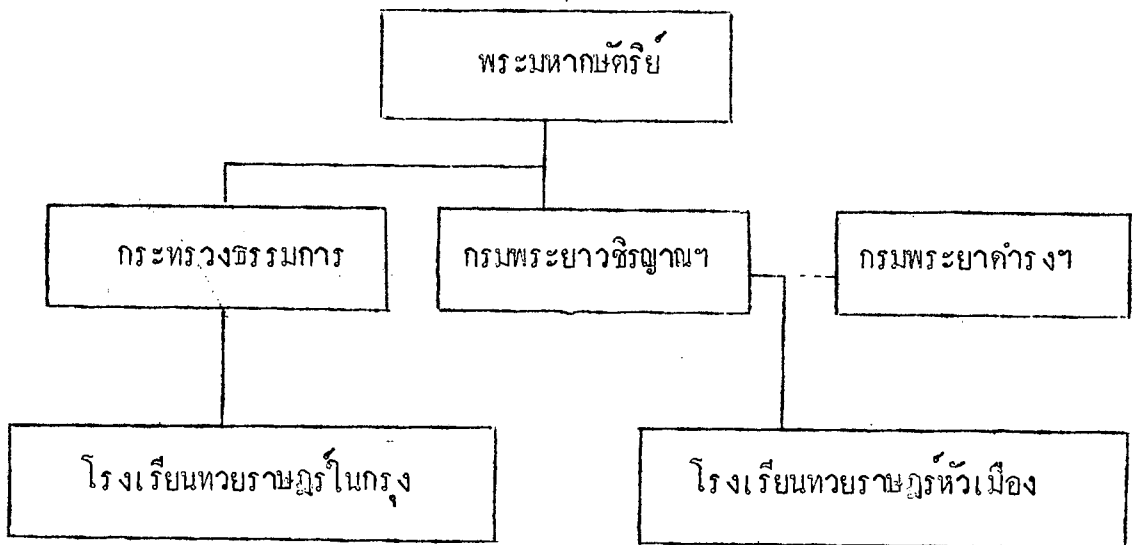
¹⁵ คณะอักษรศาสตร์, อักษรสาร (นครหลวง: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 126-127.

¹⁶ ทัช เรื่องศิลป์. เรื่องเดิม. หน้า 376.

¹⁷ หอสมุดแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงธรรมการ. เรื่อง การจัดการเล่าเรียนตาม - มณฑลต่าง ๆ (ร.5, แผน ศ 12/7, ร.ศ.117)

จึงในปี 2441 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ตราขนานกรมพระยาวชิรญาณวโรรส ให้ทรงรับภาระเป็นผู้จัดการศึกษาทั้งในกรุงและหัวเมือง โดยให้กรมพระยาคำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อุทิศ¹⁸ (ดูแผนภูมิจัดการศึกษา)

แผนภูมิที่ 2 จัดการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ 2441

ที่มา: ปรับปรุงจากโครงการศึกษาหัวเมืองของกรมพระยาคำรงราชานุภาพ
ปี 2441

¹⁸ มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ลายพระหัตถ์เกี่ยวกับการศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์-
มหามงกุฎราชวิทยาลัย, 2514), หน้า 5.

วิธีจัด กรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงทำโครงการจัดการศึกษาหัวเมืองไว้ดังนี้

- 3.1 กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นผู้จัดการศึกษาและศาสนาหัว
พระราชอาณาจักร โดยกรมพระยาคำรงราชานุภาพเป็นผู้อุดหนุน
- 3.2 การศึกษาแยกออกเป็น 2 ส่วน การจัดทางหัวเมืองไม่เกี่ยวข้องกับ
กรมศึกษาธิการ ให้ชนตรงต่อกรมพระยาวชิรญาณวโรรส
- 3.3 ขาหลวงเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการเมือง มีหน้าที่อุดหนุนในการ
ฝ่ายธรรมาวาส
- 3.4 กรมพระยาวชิรญาณวโรรสแต่งตั้งพระสงฆ์สามเณรเป็นผู้ช่วยการ
ศึกษามณฑลละรูป และมีผู้ช่วยตามสมควร
- 3.5 ให้จัดพระสงฆ์สามเณร เป็นผู้สอน หากจำเป็นก็ใช้ธรรมาวาสได้
- 3.6 มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาหัวเมือง¹⁹

เมื่อกรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงจัดโครงการนี้ขึ้น กรมพระยาวชิรญาณวโรรสก็ทรง
ลงมือปฏิบัติทันที โดยขั้นแรกก็ชักชวนข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ให้ส่งเงินช่วยตั้ง
โรงเรียนตามวัด โดยที่รัฐออกเงินสมทบช่วยตามสมควร และแจกแบบเรียนให้ควย พร้อมกันนั้น
ก็จัดมกุฏราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูสำหรับพระสงฆ์สามเณร ที่ส่งมาจากหัวเมือง เพื่อ
กลับไปสอนในภูมิลำเนาเดิม

ปรากฏว่าอิทธิพลของฝ่ายสงฆ์ทำให้สามารถตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว แต่
งานดำเนินไปไม่กี่ปีก็มีอุปสรรค เนื่องการเดินทางไปตรวจการศึกษาของสงฆ์ ผู้อำนวยการศึกษา
ของมณฑล เป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องอาพาธไปหลายรูป ประกอบกับการมาเกี่ยวข้องกับ
การเบิกเงินค่าเบี้ยเลี้ยงและค่าพาหนะที่ทางราชการจัดให้ เห็นว่าเป็นการชักนวัตรปฏิบัติของสงฆ์
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงโอนงานการจัดการศึกษาหัวเมือง ให้กรมศึกษาธิการดำเนินการ

¹⁹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงธรรมการ. เรื่องเดิม. (ร. 5, แฟ้ม
ศ. 12/7 ก.ย.- ก.พ. 1:17)

ต่อในปี 2445²⁰

แม้ว่ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงถอนตัวไม่รับมีคชอบในการจัดโดยตรง แต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังคงให้การสนับสนุนเช่นเดิม อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่กำลังแผ่ขยายก็กลับกลายเป็นมาตรงกับทรุด เพราะอุปสรรคทางกระทรวงศึกษาธิการเองอีกครั้งหนึ่ง ที่เสนาบดีเองก็ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ถึงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่า "เสนาบดีกระทรวงธรรมการ เป็นโคแตกหางเหาหลัง"²¹ ดังนั้น ในปี 2451-2452 ได้มีการประชุมเทศบาลเรื่องการศึกษานี้ในเมือง ในที่ประชุมตกลงกันว่า กระทรวงศึกษาธิการมอบให้ข้าหลวงเทศาภิบาล เป็นผู้รับมีคชอบจัดการศึกษาตามมณฑลต่าง ๆ แต่ทางกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งข้าหลวงธรรมการออกไปช่วย ภายใต้การบังคับบัญชาของข้าหลวงเทศาภิบาล²²

เหตุนี้กระทรวงมหาดไทยจึงจัดการศึกษาหัวเมืองแทนฝ่ายสงฆ์ ซึ่งลงมือปฏิบัติในปี 2453 โรงเรียนประชาบาลก็ได้เริ่มมีขึ้น และมีขอบเขตจำกัดเพียง "จัดสอนให้อ่านหนังสือไทยออกเท่านั้น"²³ (คู่มือปฏิบัติการศึกษาหัวเมือง 2453 หน้า 41)

4. ยุคพระราชบัญญัติประถมศึกษา (2464-2503)

ตามนโยบายของกรมพระยาคำรงราชานุภาพ ที่ให้ข้าหลวงเทศาภิบาล²⁴ จัดการศึกษาหัวเมืองนั้น โดยเหตุผลที่ว่ากระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ปกครองท้องที่ มีเจ้าพนักงานประจำหน้าที่ ตลอด

²⁰ รัช เรื่องศิลป์. เรื่องเดิม. หน้า 376-377.

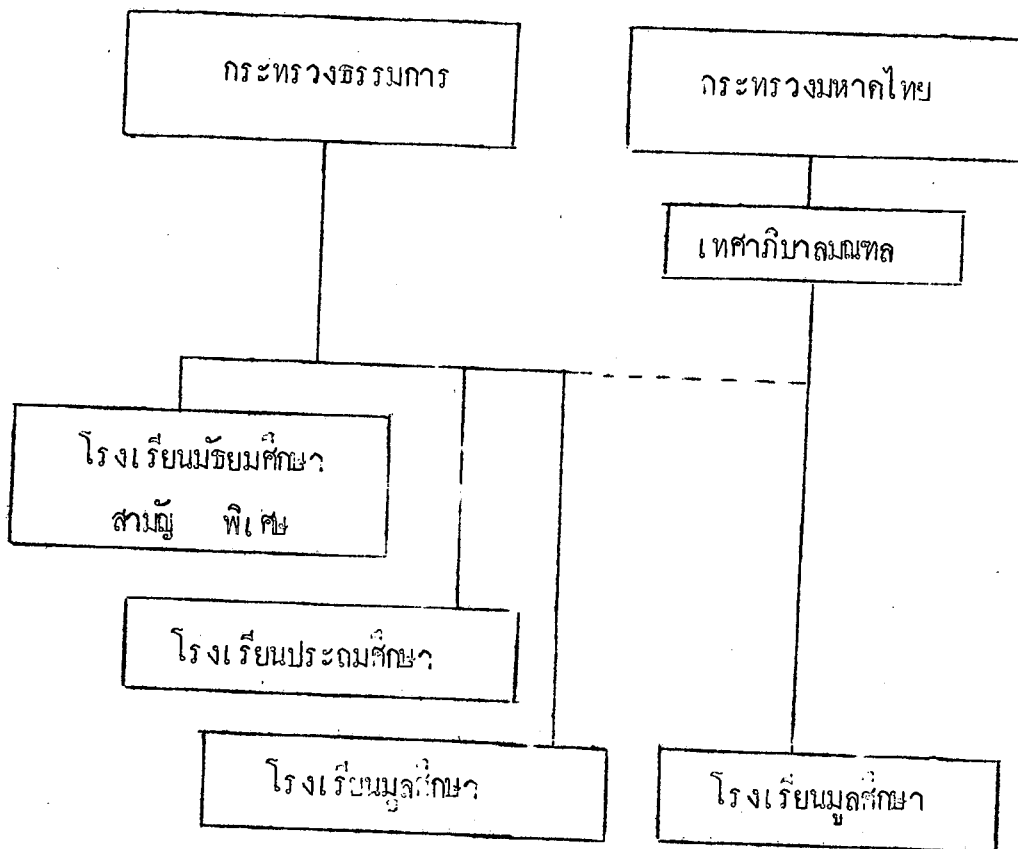
²¹ เอกวิทย์ ณ ถลาง. "เมื่ออดีตการจัดการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาสู่สยาม," ประชาศึกษา. ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 ตุลาคม 2511, หน้า 138.

²² กระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเดิม. หน้า 191.

²³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 192.

²⁴ ข้าหลวงเทศาภิบาล ภายหลังเรียกว่า สมุหเทศาภิบาล.

แผนภูมิที่ 3 จัดการศึกษาหัวเมืองตามนโยบายกระทรวงมหาดไทย ปี 2453

ดังนั้น พอดีปี 2464 อันเป็นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงในเรื่องนี้ และทรงมีพระราชประสงค์อย่างแรงกล้า ที่จะทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ให้มีการศึกษาเล่าเรียนโดยทั่วหน้ากัน ด้วยการขยายการศึกษาให้แพร่หลายออกไปทั่วพระราชอาณาจักร จึงโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงศึกษาธิการ ตราพระราชบัญญัติ ประถมศึกษาขึ้น และเพื่อแก้ไขอุปสรรคการเงินที่ใช้ในการศึกษาประชาบาล ก็กำหนดให้เก็บเงินศึกษาพลี จากชายฉกรรจ์ อายุ 16-60 ปี ทุกคน ในอัตราปีละ 1-3 บาท โดยให้ยื่นหย่อนตามสภาพแห่งความอุดมสมบูรณ์ของท้องที่²⁸

ด้วยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ทำให้การศึกษาในหัวเมืองขยายลำหน้าในกรุงอย่างมาก²⁹ เพราะทั้งบังคับให้ทุกคนต้องเข้าเรียนอยู่ในโรงเรียน และมีเงินบำรุงการศึกษาจากศึกษาพลี ปีละประมาณ 2,565,295 บาท ซึ่งเกือบเท่าประมาณ ของกระทรวงศึกษาธิการทั้งหมด แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้เลิกเก็บเงินศึกษาพลีเสียในปี 2473 เพราะเศรษฐกิจตกต่ำ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ต้องจัดงบประมาณแทนศึกษาพลีที่เลิกไป ทำให้รัฐบาลในสมัยต่อ ๆ มาต้องใช้เงินจากงบประมาณปีละมาก ๆ เพื่อสร้างโรงเรียน และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาได้ทั่วประเทศ ในปี 2492³⁰

การใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2464 เฉพาะบางตำบลในมณฑลปัตตานี มณฑลนครชัยศรี มณฑลจันทบุรี มณฑลนครสวรรค์ มณฑลพิษณุโลก มณฑลอยุธยา และมณฑลนครราชสีมา เป็นรุ่นแรก³¹

²⁸ เถกิงศักดิ์ พัทธโน. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษาประชาบาล", วิทยานพนธ์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2514, หน้า 69.

²⁹ วิทยากรย์, เล่ม 22 ตอน 21 ปี 2464, หน้า 1527-1528.

³⁰ ปิ่น มาลากุล. เรื่องการศึกษา. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516), หน้า 3.

³¹ เสถียร วิชยลักษณ์. เรื่องเดิม เล่ม 34. หน้า 232-245.

ในทางปฏิบัติกำหนดให้นายอำเภอเป็นผู้จัดการโรงเรียนประชาบาล ศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้ช่วย ฝ่ายตำบลก็มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาส รวมกันเป็นรูปคณะกรรมการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนประชาบาล ตามเจตนาของกฎหมายนี้ ก็มีลักษณะโครงสร้างตามนโยบายจัดการศึกษาหัวเมืองของกระทรวงมหาดไทย ปี 2453 นั้นเอง³² (คู่มือปฏิบัติการศึกษาประชาบาล 2464 หน้า 45) จึงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ดังเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการได้วิจารณ์ไว้ว่า

"พระราชบัญญัติประถมศึกษา เมื่อได้มีขึ้นแล้วก็มีความสำเร็จสมบูรณ์กระด้างขึ้นหนึ่ง เราจะต้องช่วยกันทำความสำเร็จนั้นให้เป็นผลจริงจังต่อไป"³³

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 แม้จะมีนโยบายทุนบำรุงการศึกษา เป็นการใหญ่ เพื่อให้การปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญดำเนินไปได้อย่างราบรื่น มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาชาติ มีการใช้พระราชบัญญัติครูทำให้มีครูสภา เป็นหน่วยงานส่งเสริมอาชีพครู แต่รัฐบาลก็ไม่ค่อยคงงบประมาณเพื่อการศึกษามากพอแก่การดำเนินงานตามนโยบาย เหตุการณ์ทางการศึกษาจึงเป็นไปโดยขาดคนเหลียวแล³⁴ เรื่อยมา

5. ยุคพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม (2504 - ปัจจุบัน)

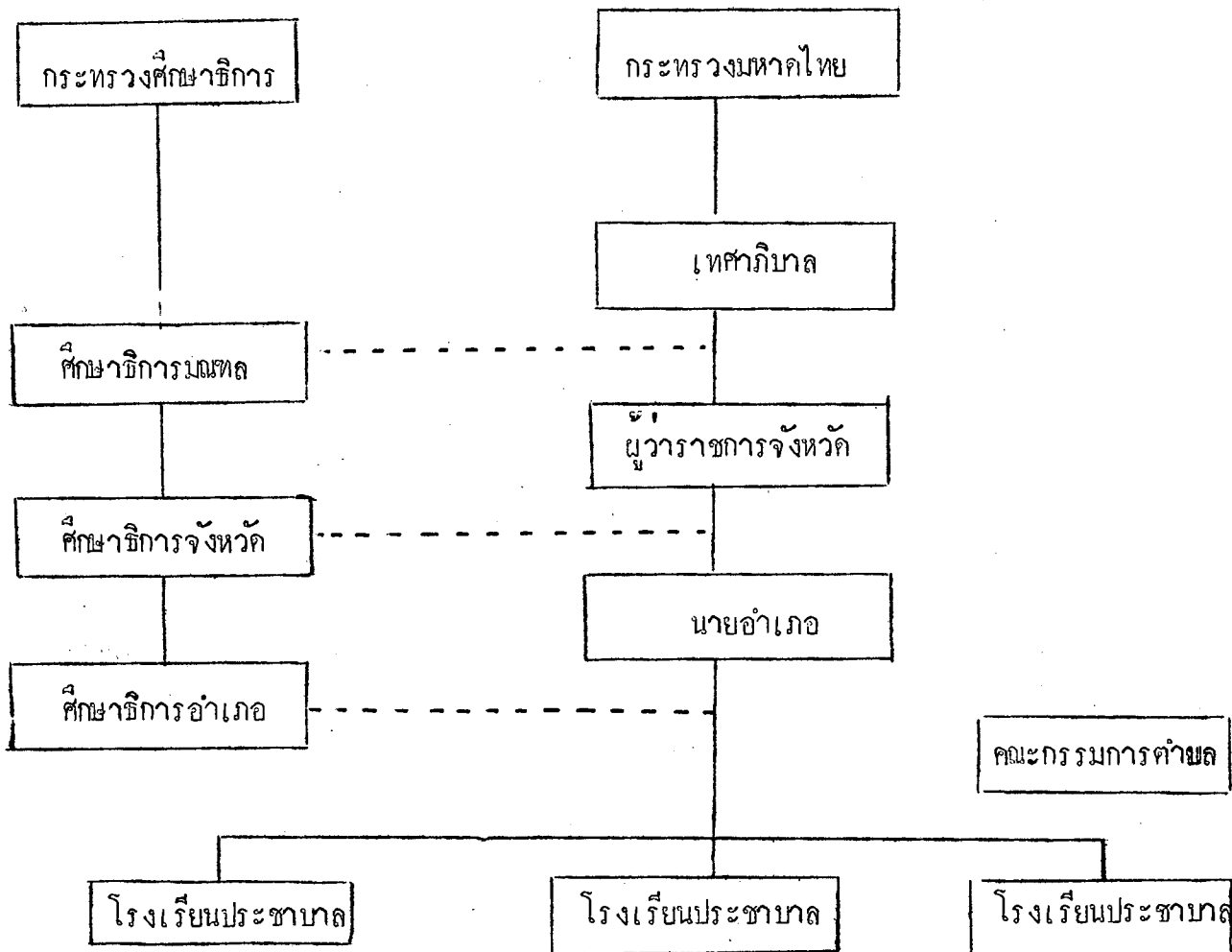
ความพยายามในการปรับปรุงการศึกษาทุกระดับของรัฐบาล ในรูปของแผนการศึกษา ดำเนินมาโดยลำดับ เริ่มตั้งแต่โครงการศึกษา ปี 2441 อันเป็นฉบับแรก ซึ่งได้แบบอย่างมาจากแผนการศึกษาของอังกฤษ ปี 2445 ก็ไปลอกแบบหรือตามสำนวนสมันต์ว่า "ซุเมื่อเปิบ" แผนการศึกษาของญี่ปุ่นมา ใช้อยู่จนปี 2456 ก็เปลี่ยนแปลงอีก ปี 2475 เปลี่ยนแปลงการปกครอง การศึกษา

³² วิทยากรย. เล่ม 21 ตอน 19 ปี 2464, หน้า 1191.

³³ วิทยากรย. เล่ม 22 ตอน 4 ปี 2464, หน้า 345.

³⁴ วิทยากรย. เล่ม 35 ตอน 11 ปี 2476, หน้า 2523-2524.

แผนภูมิที่ 4 จัดการศึกษาประชาบาล ปี 2464

ที่มา: ปรับปรุงจากระเบียบการจัดการศึกษามณฑล ของกระทรวงศึกษาธิการ
 วิทยาจารย์ เล่ม 21 ตอน 12 ปี 2464 หน้า 749-760 .

ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบการเมือง ในปี 2479 และ 2494 ก็เปลี่ยนแนวคิดไป ตามสภาพของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนครั้งสุดท้ายก็สร้างแผนการศึกษาชาติ 2503 ตามเจตนารมณ์การศึกษาให้ก้าวหน้าของรัฐบาลปฏิวัติ ปี 2501 แต่ทว่าแผนก็หาได้ก่อให้เกิด - ความเจริญแก่บ้านเมืองเท่าที่ควรไม่ เพราะแผนการศึกษาที่จัดขึ้นไม่สอดคล้องกับความต้องการ ทางเศรษฐกิจ การศึกษาจึงไม่ส่งผลคือ เศรษฐกิจและสังคมเท่าที่ควร³⁵ ด้วยความบกพร่อง เหล่านี้ นโยบายรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการวางโครงการ เศรษฐกิจ และการศึกษาขึ้นเพื่อดำเนินการ

รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติตั้งสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ และสภาการศึกษา ขึ้นใน ปี 2504 ทำแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม กำหนด 3 ระยะ คือ

ระยะแรก ใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ปี 2504 - 2509 ดำเนินการ 6 ปี ในด้าน เศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเกษตร อุตสาหกรรม การคมนาคม การพลังงานทาง การศึกษาให้สภาการศึกษาแห่งชาติจัดทำแผนพัฒนาควบคู่กันไป แต่ทั้งแผนพัฒนา เศรษฐกิจและ แผนพัฒนาการศึกษายังไม่ประสมประสานกันนัก³⁶

ปัญหาการพัฒนาในระยะนี้ คือ การขาดกำลังเงินและกำลังคนงานระดับฝีมือ จึงต้องเร่งผลิตคนงานระดับนี้เป็นการด่วน

ระยะที่สอง ใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ปี 2510 - 2514 ฉบับนี้ได้ แก้ไขข้อบกพร่อง ความไม่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างแผน เศรษฐกิจและแผนการศึกษา ด้วยการ กำหนดนโยบายและเป้าหมายของการศึกษาไว้เด่นชัด สภาการศึกษาแห่งชาติได้ตั้งกรรมการขึ้น 2 ชุด เพื่อให้ทำโครงการระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาชุดหนึ่ง และระดับอุดมศึกษาชุดหนึ่ง และทั้ง

³⁵ เสนาะ อุณาภูล. "ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนการศึกษาและการวางแผนทาง เศรษฐกิจ," เอกสารสำหรับการสัมมนาการวางแผนการศึกษาระดับชาติ 7-11 ก.ค. 2512 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 81.

³⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 82.

สองแผนนี้ เป็นไปอย่างสอดคล้องต่อกัน ซึ่งมีผลให้การศึกษากว้างขวางทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ³⁷

ระยะที่สาม ใ้ช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ปี 2515-2519 ซึ่งผนวกรวม ทั้งการศึกษาและเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน ซึ่งในช่วงนี้เน้นหนักทางด้านผลิตกำลังคน ให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสังคม จึงขยายการศึกษาภาคบังคับถึงประถมศึกษาตอนปลาย ทั่วประเทศ เพื่อผลิตกำลังคนระดับกลาง

แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลถึงการศึกษาประชาบาล ความสับสน และอุปสรรคของการจัดการศึกษาประชาบาล มีมาตั้งแต่ก่อน เพราะหลายสาเหตุดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่สนใจของรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างจริงจัง นโยบายการฝึกกำลังจัดการศึกษาประชาบาลระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้นำกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง แต่คราวนี้ให้เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช่ถือเป็นเพียงนโยบาย การดำเนินงานสมัยก่อน

ดังนั้น ในปี 2504 จึงโอนโรงเรียนประชาบาลในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ และธนบุรี ให้แก่เจ้าของท้องถิ่นไปดำเนินงาน ในปี 2506 โอนโรงเรียนประชาบาลในเขตเทศบาลหัวพระราชนาจนจักรให้เทศบาลเมือง และในปี 2509 โอนโรงเรียนประชาบาลที่อยู่นอกเขตทั้งสองข้างต้นให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดรับไปดำเนินงาน โดยมีข้อตกลงในการจัด

- 5.1 ให้กระทรวงศึกษาธิการ บริหารงานวิชาการ
- 5.2 ให้ครูสภาบริหารงานบุคคลฝ่ายครู
- 5.3 ให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดบริหารงานธุรการและงบประมาณ

³⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 3, 2515-2519 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2514), หน้า 4.

ในรูปเงินอุดหนุนทั้งที่กระทรวงมหาดไทย³⁸
(คู่มือปฏิบัติราชการศึกษาระดับท้องถิ่น หน้า 49)

ผลพลอยได้จากการโอนโรงเรียนประถมศึกษาให้กระทรวงมหาดไทยไป
ดำเนินการคือ เกิดกองการศึกษาประจำตำบลขึ้นในกรมการปกครอง เพื่อเป็นเจ้าหน้าที่
(1) ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (2) จัดทำงบประมาณเงินอุดหนุน
โรงเรียนและตรวจสอบการใช้จ่าย (3) จัดทำทะเบียนทรัพย์สินของโรงเรียน (4) ดำเนิน
การเรื่องอัตรากำลังครูกำหนดเงินเดือน สนอครูสภา³⁹

วิวัฒนาการของระบบตำแหน่งและอัตราราชการเงินเดือนครู

ตามประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้น ข้าราชการมี 2 ประเภท
คือ ข้าราชการฝ่ายพลเรือน และฝ่ายข้าราชการทหาร การเข้ารับราชการทั้ง 2 ประเภทนี้
ทางหนึ่งเป็นไปโดยใจสมัคร อีกทางหนึ่งเป็นไปโดยการถูกเกณฑ์

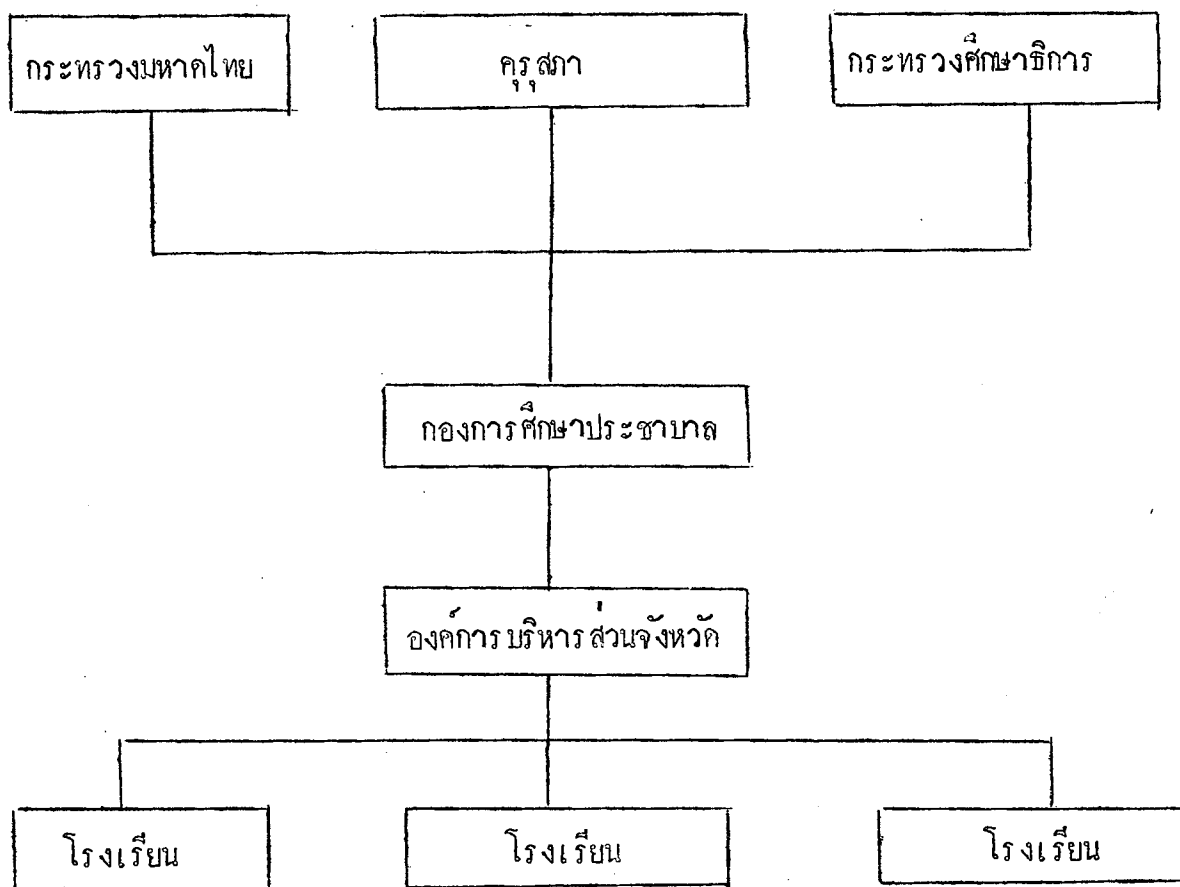
การรับราชการโดยการถูกเกณฑ์นั้น เป็นหน้าที่อันหนักที่ต้องตรากตรำ -
ลำบากกายในการปฏิบัติงาน คนจึงหลีกเลี่ยง ทำให้ต้องเกณฑ์เขาเป็นไพร่สมไพร่หลวงและ
ไพร่ส่วย โดยการสักข้อมืออันเป็นการข่มขู่เข็ญเขาสั่งกัก ใครสักข้อมือแล้วถือว่าได้เขา
รับราชการ "ช่วยกันทำนบารุงพระบรมพุทธศาสนา รักษาแผ่นดินตามประเพณี"⁴⁰ แล้ว ใคร
ไม่สักข้อมือ เรียกว่า คนข้อมือขาว ถือว่าหนีราชการ ต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

³⁸ สกฤต อินทุโสภณ, เรืออากาศเอก. "การบริหารการศึกษาภาคบังคับ", วิทยานิพนธ์.
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันนิติศาสตร์บริหารศาสตร์ 2511; หน้า 119.

³⁹ เจนวิทย์ สิทธิคำรงค์. รองผู้อำนวยการกองการศึกษาประจำตำบล ให้สัมภาษณ์
23 มกราคม 2519 เวลา 14 - 15:30 น.

⁴⁰ สตีเฟน วิชัยลักษณ์, ร.ศ.ท. เรื่องเดิม, เล่ม 8 หน้า 74.

แผนภูมิที่ 5 จัดการศึกษาระดับท้องถิ่น 2509

ที่มา: ปรับปรุงจากคำให้สัมภาษณ์ของ นายเจนวิทย์ สิทธิคำรัง รองผู้อำนวยการกองการศึกษา -
 ศึกษาแห่งชาติ 23 มกราคม 2519

ในการเข้าปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการเหล่านี้ ทุกคนต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง ไพร่หลวงในชั้นเดิมต้องทำหน้าที่เขาเวร ซึ่งเรียกว่า เขาเคื่อน ตามระยะเวลาสถานที่ที่กำหนด แต่ในระยะหลังหากใครชดของควยเหตุใด ๆ ก็เสียเงินแทนโค คิคปีละ 18 บาท ส่วนไพร่ส่วยตามหัวเมือง ต้องจัดหาสิ่งของตามที่ไ้รับการกำหนดส่งเป็นส่วนแทนตัว ในระยะหลังบางที่ไม่ต้องกาสิ่งของ ก็ให้เสียเงินแทนปีละ 6 - 12 บาท เงินเหล่านี้เรียกว่า คาราชการ⁴¹

ผู้ที่สมัครใจเข้ารับราชการ ส่วนใหญ่เป็นเชื้อพระวงศ์และบุตรข้าราชการ โดยการถวายตัวเขาเป็นมหาดเล็ก ให้เจ้านายโขนและฝึกงานเสมียน จนมีความชำนาญงานก็แล้ว ก็ไ้เข้ารับราชการในตำแหน่งที่เข้าฝึกหัด เมื่อทำความชอบก็ไ้เลื่อนบรรดาศักดิ์ก็สูงขึ้น และไ้รับพระราชทานเบี้ยหวัด ซึ่งพระมหากษัตริย์พระราชทานตามอัธยาศัย⁴² ข้าราชการเหล่านี้เพียงจะไ้รับพระราชทานเงินเคื่อนประจำ ในปี 2418 แต่ไ้เฉพาะที่หอรัษฎากรหรือกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ต่อมาในปี 2435 เมื่อทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งกระทรวงทบวงกรมขึ้นแล้ว ข้าราชการจึงไ้รับเงินเคื่อนประจำทุกคน⁴³

ข้าราชการประเภทหลังนี้เอง ที่วิวัฒนาการมาเป็นข้าราชการพลเรือนในปัจจุบัน แต่ข้าราชการครุพัฒนาการมาจากพระสงฆ์สอนศิษย์ตามกุกิควยหวังในบุญกุศล จนกลายมาเป็นอาชีพของฆราวาส มีเงินเคื่อนประจำในที่สุด

⁴¹ เสถียร วิชยลักษณ์, ร.ต.ท. เรื่องเคิม เลม 15. หน้า 264-265.

⁴² พรเพ็ญ คุ้มตระกูล. "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2453-2468)", วิทยานพนธ์. แผนกวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิพิทวิทยาลัย, 2517. หน้า 13.

⁴³ ไพโรจน์ สิคปรีชา. "วิวัฒนาการของระบบข้าราชการพลเรือนไทย", วารสารข้าราชการ ปีที่ 20 ฉบับที่ 12 ธันวาคม 2518, หน้า 79.

ระบบการจัดงานในหน้าที่ของครู จำแนกตามพื้นฐานของปัจจัยที่ใช้ในการกำหนด -
ตำแหน่งและอัตราเงินได้ 5 ยุค คือ

1. ยุคเริ่มต้น (2414 - 2440)
2. ยุคตำแหน่ง (2441 - 2453)
3. ยุคบรรดาศักดิ์ (2454 - 2474)
4. ยุคขนยศและตำแหน่ง (2475 - 2517)
5. ยุคจำแนกตำแหน่ง (2518 - เป็นต้นไป)

ในการกล่าววิวัฒนาการของระบบงาน จะพูดถึงปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือน
แต่ละยุคควบคู่กันไป สำหรับการกำหนดอัตราเงินเดือนจะกล่าวเฉพาะเรื่องเป็นส่วนหนึ่งแยก -
จากกัน

1. ยุคเริ่มต้น (2414 - 2460) ยุคเริ่มต้นแห่งการศึกษานี้ การตั้งโรงเรียน
เป็นไป 2 ระยะ คือ

ก. พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นโดยตรง ซึ่งเป็นยุคแรกที่เริ่ม
จัดโรงเรียน นับตั้งแต่ปี 2414 - 2429 มีจำนวนโรงเรียนเพียง 7 โรงเรียน นั่นคือ
โรงเรียนหลวงสอนหนังสือไทย โรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษ โรงเรียนพระตำหนักสวน -
กุหลาบ โรงเรียนแผนที่ โรงเรียนสำหรับพระเจ้าลูกยาเธอ โรงเรียนพระปริยัติธรรม และ
โรงเรียนหลวงสำหรับทวยราษฎร์วัดมรรณพาราม การศึกษาระยะนี้มุ่งการเล่าเรียนหนังสือ
เพื่อเข้ารับราชการเป็นสำคัญ การเรียนหนังสือเน้นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะ
ภาษาอังกฤษเป็นวิชาสำคัญมากในยุคนั้น เพราะไทยกำลังต่อต้านอิทธิพลของฝรั่งเศสและอังกฤษ
การเรียนภาษาของเขาก็ออกให้เกิดความเข้าใจต่อกัน อันจะมีผลต่อเนื่องถึงการป้องกันตัว
เองให้อยู่รอด

การจัดครูเข้าสอนในโรงเรียนเหล่านี้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยของ
พระมหากษัตริย์ ครูที่เป็นเสรวาส เรียกว่า "ขุนนางพนักงานสำหรับเป็นครูสอน"⁴⁴ กำหนด

⁴⁴ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 1, จ.ศ. 1236, หน้า 257.

หน้าที่ไว้ว่า สอนหนังสือไทย สอนการศึกษและสอนขนบธรรมเนียมราชการ⁴⁵ เงินตอบแทน ได้รับพระราชทานตามพระราชอัธยาศัยเช่นเดียวกัน ซึ่งในราชกิจจานุเบกษาประกาศเรื่องตั้งโรงเรียนกล่าวว่า "พระราชทานเงินเดือน... ให้สมควรพอใช้สอย"⁴⁶ แต่ครูฝรั่งที่สอนภาษาอังกฤษ นายไวคต กล่าวว่า ได้รับเงินเดือนสูงมากถึงเดือนละ 640 บาท ขณะที่ครูไทยได้เพียง เดือนละ 10 บาท หรือต่ำกว่านั้น⁴⁷

ส่วนครูที่เป็นพระสงฆ์ สอนโรงเรียนหลวงสำหรับทวยราษฎร์ตามวัดหลวงก็โปรดเกล้าฯ ให้สอนวิชาหนังสือไทย สอนศึกษและขนบธรรมเนียมราชการ⁴⁸ โดย "พระราชทานเงินเดือนผู้สอน เดือนละ 6 บาท นอกเหนือจากนิตยภัตที่รับอยู่เป็นปกติแล้ว"⁴⁹

ดังนั้นครูในโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น ได้รับเงินเดือนแตกต่างกัน คือ (1) ครูไทย เช่น พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ครูโรงเรียนหลวง - หนังสือไทย พระยาโอวาทวรกิจ (แก่น โอวาทสาร) ครูโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ได้รับเงินพระราชทาน เดือนละ 10 บาท (2) ครูฝรั่ง เช่น ศาสตราจารย์ เอส.จี. แมคคาร์แลนค์ ครูโรงเรียนหลวงภาษาอังกฤษ นายแมคคาร์ธี ครูโรงเรียนแผนที่ ได้รับเงินพระราชทาน เดือนละ 640 บาท (3) ครูพระสงฆ์ ได้แก่ครูสอนหนังสือไทยตามวัดหลวงที่จัดตั้งเป็นโรงเรียน เช่น โรงเรียนวัดนพรัตนพาราม ได้รับเงินพระราชทาน เดือนละ 6 บาท

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

⁴⁶ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 2, จ.ศ.1237, หน้า 111.

⁴⁷ David K. Wyatt. The Politics of Reform in Thailand

(Bangkok: Thai Wattana Panich, 2512), p. 128.

⁴⁸ คณะกรรมการจัดงานฉลองฯ . เรื่องเดิม. หน้า 3-6.

⁴⁹ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 2, จ.ศ. 1237, หน้า 111-112.

ข. มีหน่วยงานรับผิดชอบจัดโรงเรียนแทนพระมหากษัตริย์ คือ กรมศึกษาธิการ นับตั้งแต่ ปี 2430 เป็นต้นมา การตั้งกรมศึกษาธิการเกิดจากความจำเป็นเนื่องจากประชาชนนิยมเรียนหนังสือกันมากขึ้น จำเป็นต้องตั้งโรงเรียนเพิ่มให้เพียงพอแก่จำนวนเด็ก ซึ่งปรากฏว่า ในปี 2430 มีจำนวนโรงเรียน 34 โรงเรียน มีครู 81 คน และนักเรียน 1,994 คน⁵⁰

เมื่อมีหน่วยงานรับผิดชอบจัดการศึกษาโดยเฉพาะ การเล่าเรียนก็ได้รับการส่งเสริมปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น ยกเลิกแบบเรียนหลวง 6 เล่ม ของพระยาศรีสุนทรโวหาร แล้วให้ใช้แบบเรียนเร็วของกรมศึกษาธิการแทน ในปี 2431 เริ่มมีการสอบไล่หรือที่เรียกกันในยุคนั้นว่า การไล่หนังสือแก่นักเรียน โดยการตราพระราชบัญญัติสอบไล่ขึ้นในปี 2433 เป็นต้น ตลอดจนหน่วยงานเองก็ขยายงานจนเป็นกระทรวง ในปี 2435

การจัดการโรงเรียน การเล่าเรียนที่มีมาตั้งแต่ 2414 ถึงปี 2435 เป็นเวลานานถึง 21 ปีนั้น เป็นการเรียนที่มีระบบชนแตกต่างกับปัจจุบัน เพราะตอนนั้นจำแนกกันด้วยแบบเรียนที่ใช้ ซึ่งพระยาศรีสุนทรโวหารแต่งไว้ 6 เล่ม คือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ พิศาลการันต์ เป็นเกณฑ์จัดการเรียน

ประโยค 1 มี 5 ชั้น ดังนี้

- ชั้นที่ 5 คนเรียนมูลบทบรรพกิจไม่จบ
- ชั้นที่ 4 คนเรียนจบมูลบทบรรพกิจ
- ชั้นที่ 3 คนเรียนจบสังโยคพิธาน
- ชั้นที่ 2 คนเรียนจบไวพจน์พิจารณ์
- ชั้นที่ 1 คนเรียนจบพิศาลการันต์⁵¹

⁵⁰ คณะกรรมการจัดทำหนังสือ, 30 ปีของครูสภา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครูสภา, 2517) หน้า 814.

⁵¹ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 1, จ.ศ.1246, หน้า 128.

ประโยค 2 ไม่มีระดับชั้นเป็นการเรียนวิชาเฉพาะทางเพื่อประกอบอาชีพ
ในทางนั้น ๆ เช่น วิชาทำบัญชี วิชาทองจกหมาย วิชาคัลลายมือ วิชาเลขชั้นสูง วิชา -
ยอดความ วิชาแผนที่⁵² เป็นต้น

แต่ระบบชั้นเรียนแบบนี้ตามประกาศตั้งโรงเรียนชั้นมูลศึกษา ในปี 2435
กล่าวว่า ยังไม่เหมาะสมต้องปรับปรุงใหม่ โดยกำหนดการเล่าเรียนเบื้องต้นนี้ว่าเป็นโรงเรียน
มูลศึกษา จัดเป็น 2 ระดับ คือ

- 1.1 มุขสามัญชั้นต่ำ ให้เรียนเพียงเขียน อ่าน คิค เลข
- 1.2 มุขสามัญชั้นสูง ให้เรียนยากขึ้นในวิชาเขียน อ่าน แต่งความ
ไวยากรณ์ คิคเลข พระพงศาวดาร ภูมิศาสตร์ ธรรมจารี

ระเบียบการจัดระเบียบให้สอบไล่เฉพาะมุขสามัญชั้นสูง การเรียนไม่ต้องกำหนด
เวลา ระเบียบชั้นไม่ต้องมี การทุกอย่างให้เป็นไปตามที่พระสงฆ์สอนจะเห็นสมควร⁵³

การกำหนดเงินเคื้อน โรงเรียนมูลศึกษาคงชั้นในภายหลังนี้ เป็นการศึกษ
สำหรับทวยราชกุมารทั้งสิ้น ครุส่วนใหญ่จึงเป็นพระสงฆ์ เพราะ (1) เป็นบุรุษหนึ่งสื่อคือความราวาส
เป็นส่วนมาก (2) เป็นการอนุรักษ์ตามประเพณีเดิมของไทย ที่พระสงฆ์เป็นผู้สอนหนังสือแก่ศิษย์
(3) เป็นการประหยัดเงิน เนื่องจากพระสงฆ์ใคร่บิณฑิภัก์อยู่แล้ว เพิ่มเงินอีกเล็กน้อยก็พอ
สมแก่ฐานะ

ดังนั้น จึงกำหนดเงินพระราชทานเป็นส่วนเฉพาะค่าสอน เคื้อนละ 6 บาท⁵⁴
เป็นเงินเพิ่มพิเศษสำหรับครุพระสงฆ์ ซึ่งใคร่บิณฑิภัก์แตกต่างกันอยู่แล้วตามฐานานุกรม เช่น

⁵² สตียร วิชยลักษณ์, ร.ศ.ท. เรื่องเคิม เลม 10, หน้า 210 .

⁵³ ราชกิจจานุเบกษา, เลม 9, ร.ศ.111 หน้า 92 .

⁵⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงธรรมการ, เรื่องบิณฑิภัก์ (ร.5,
แพม 15/3, ร.ศ. 120)

พระครู (เจ้าคณะเมือง) เดือนละ 10 บาท เจ้าอาวาสเดือนละ 6,8 บาท⁵⁵ เป็นต้นเมื่อรวมทั้งค่าสอนและนิตยภัต ก็มีเงินได้เดือนละ 12 บาทขึ้นไป

การกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนครูในระยะเริ่มต้นของการศึกษานี้ ก็เป็นการเริ่มต้นของการจัดหน้าทำงานครู เช่นเดียวกัน จึงไม่มีระบบระเบียบที่แน่นอนตายตัวทุกอย่างเป็นไปตามพระราชอัธยาศัยของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น

2. ยุคตำแหน่ง (2441-2453) การไต่นโยบายผนึกกำลังระหว่าง -

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทยและทางคณะสงฆ์ อันมีกรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นผู้นำ ทำให้โรงเรียนที่ตั้งขึ้นมีความแตกต่างกันในทางบริหารทุกด้าน และกล่าวเฉพาะการบริหารงานบุคคล ในเรื่องของการกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนเท่านั้น

ก. แนวจัดการโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ตามข้อตกลงในระยะต้นนี้ ให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดการโรงเรียนในกรุงทั้งหมด ในปี 2441 ก็มีโครงการจัดการศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) สามัญศึกษา ได้แก่ชั้นมูลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา (2) การศึกษาพิเศษ ได้แก่การสอนวิชาชีพ เช่น การฝึกหัดครู การช่าง การเพาะปลูก เป็นต้น

สำหรับสามัญศึกษากำหนดชั้นเรียนแต่ละระดับ ดังนี้

2.1 โรงเรียนมูลศึกษา แยกเป็น

- โรงเรียนบุรพบทหรือโรงเรียน กชนโม เรียน 2 ปี

2.2 โรงเรียนประถมศึกษา แยกเป็น

- โรงเรียนไทยเบื้องต้นชั้นต่ำ เรียน 3 ปี

- โรงเรียนไทยเบื้องต้นชั้นสูง เรียน 3 ปี

2.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา แยกเป็น

- โรงเรียนไทยเนืองกลาง เวียน 4 ปี
- โรงเรียนอังกฤษไทยเนืองตัน เวียน 4 ปี
- โรงเรียนอังกฤษไทยเนืองกลางเวียน เวียน 4 ปี

การศึกษาพิเศษ จัดสอนวิชาชีพ แยกเป็น

- โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์
- โรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน
- โรงเรียนกฎหมาย⁵⁶

การกำหนดตำแหน่ง ผู้มีหน้าที่สอนในโรงเรียนระดับต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เรียกว่า ชื่อตำแหน่งว่า ครูและอาจารย์

- ตำแหน่งครู ได้แก่
- ครูช่วย
  - ครูชั้น 2
  - ครูชั้น 1

ตำแหน่งอาจารย์ ได้แก่ ผู้สอนหนังสือและบริหารโรงเรียนในการกำหนด
 เนื้อหา (1) ประกาศนียบัตรครู (2) ระดับคะแนนการเรียนขณะเป็นนักเรียนครู โดยมีหลักว่า

- ผู้สอบได้ประกาศนียบัตรครูและได้คะแนนการเรียนอันดับ 1 ให้เป็นครูชั้น 1
- ผู้สอบได้ประกาศนียบัตรครูและได้คะแนนการเรียนอันดับ 2 ขึ้นไป ให้เป็นครูชั้น 2

⁵⁶ น.หาญพล (นามแฝง). "สรุปการศึกษาสมัยกลางของไทย", ประวัติศาสตร์, ปีที่ 27 ฉบับที่ 1, สิงหาคม 2518, หน้า 30-35.

- ผู้สอนที่คัดเลือกจากนักเรียนคนที่เรียนเก่งของโรงเรียนมาช่วยครูสอนเป็นการฝึกหัด หรือบุคคลที่ไม่ได้ประกาศนียบัตรครู ให้เป็นครูช่วย⁵⁷

การกำหนดเงินเดือน อัตราเงินเดือนให้แตกต่างกันตามระดับของความสามารถของแต่ละบุคคล ที่วัดกันด้วยคะแนนการเรียน และระดับความยากง่ายของวิชาที่สอน คือ

- ครูชั้น 1 โรงเรียนอังกฤษไทยเบื้องต้น อัตราเงินเดือน 65 - 10 - 125 บาท
- ครูชั้น 2 โรงเรียนอังกฤษไทยเบื้องต้น อัตราเงินเดือน 55 - 10 - 105 บาท
- ครูชั้น 1 โรงเรียนไทยเบื้องต้นกลาง อัตราเงินเดือน 60 - 5 - 100 บาท
- ครูชั้น 2 โรงเรียนไทยเบื้องต้นกลางอัตราเงินเดือน 50 - 5 - 80 บาท
- ครูชั้น 1 โรงเรียนไทยเบื้องต้น อัตราเงินเดือน 50 - 5 - 80 บาท
- ครูชั้น 2 โรงเรียนไทยเบื้องต้น อัตราเงินเดือน 40 - 5 - 60 บาท
- ครูช่วย โรงเรียนไทยเบื้องต้น อัตราเงินเดือน 10 - 20 บาท
- ครูช่วย โรงเรียนอังกฤษไทยเบื้องต้น อัตราเงินเดือน 15 - 25 บาท⁵⁸

(ดูแผนภูมิอัตราเงินเดือน 2441 หน้า 58)

⁵⁷ วิทยจารย์, เล่ม 2 ตอน 1-12, รัช. 121, หน้า 225.

⁵⁸ กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเดิม. หน้า 124-130.

ลักษณะของอัตราเงินเฟ้อ อัตราเงินเฟ้อเป็นแบบอัตราเดียว มาก-
น้อยตามระดับความยากง่ายของงานสอน มีอัตราเหลื่อมซ้อนกันบ้างตามความสามารถของบุคคล
และเพดานเงินเฟ้อก็ไม่ต่างกันมากนัก การสร้างบัญชีอัตราเงินเฟ้อทำอย่างง่าย ๆ โดย
เพียงแต่บอกอัตราต่ำสุด - อัตราเพิ่มต่อชั้น - อัตราสูงสุดเท่านั้น เช่น 60 - 5 - 100 บาท
ก็หมายความว่า เงินเฟ้อต่ำสุด 60 บาท เพิ่มขึ้นละ 5 บาท จนถึงสูงสุด 100 บาท จึงไม่ -
๑) ต้องระบุตัวเลขของจำนวนเงินเฟ้อแต่ละอัตรา

ในปี 2446 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงเงินเฟ้อครูหรือเรียกตอนนั้น
ว่า ข้าราชการฝ่ายสอนวิชา ให้มีอัตราที่จะได้รับพระราชทานใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนด
ดังนี้

ชื่อตำแหน่ง	ครู ไคแก
	- ครูฝึกหัด
	- ครูชั้น 5
	- ครูชั้น 4
	- ครูชั้น 3
	- ครูชั้น 2
	- ครูชั้น 1
	อาจารย์ ไคแก
	- อาจารย์ชั้น 3
	- อาจารย์ชั้น 2
	- อาจารย์ชั้น 1

หลักเกณฑ์ในการกำหนดตำแหน่ง ตามระเบียบนี้ถือเอาขีดความสามารถในการสอนของครูแต่ละคน ที่มีระดับแตกต่างกันตามพื้นฐานแห่งความรู้ โดยมีหลักเกณฑ์ว่า

- ครูฝึกหัด ได้แก่บุคคลที่ไม่มีวุฒิกครู
- ครูชั้น 5 ได้ประกาศนียบัตรครู
- ครูชั้น 4 ได้ประกาศนียบัตรครูประถม
- ครูชั้น 3 ได้ประกาศนียบัตรครูมัธยม
- ครูชั้น 2 ได้ประกาศนียบัตรครูมัธยมและวุฒิปริญญาตรี
- ครูชั้น 1 ได้ประกาศนียบัตรต่างประเทศ
- อาจารย์ชั้น 3 ได้ประกาศนียบัตรต่างประเทศและวุฒิปริญญาตรี⁶⁰

สำหรับอาจารย์ชั้น 2, 1 เป็นตำแหน่งที่ให้ตามประสบการณ์และความชอบของแต่ละบุคคล อัตราเงินเดือนตามวุฒิกำหนดว่า

- ประกาศนียบัตรครูมูล	30 บาท
- ประกาศนียบัตรครูมูลและวุฒิปริญญาตรี	35 บาท
- ประกาศนียบัตรครูประถม	45 บาท
- ประกาศนียบัตรครูประถมและวุฒิปริญญาตรี	55 บาท
- ประกาศนียบัตรครูมัธยม	65 บาท
- ประกาศนียบัตรครูมัธยมและวุฒิปริญญาตรี	75 บาท
- ประกาศนียบัตรต่างประเทศ	160 บาท
- ประกาศนียบัตรต่างประเทศและวุฒิปริญญาตรี	180 บาท ⁶¹

⁶⁰ วิทยากร, เล่ม 3 ตอน 1-24, ร.ศ. 122-123, หน้า 68-69.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

มีลักษณะเป็นอัตราเดียวโดยไม่มีภาระเพิ่มซ้อนหรือรวมกันเลย จึงเป็นชั้นวิงคอคยอศสูงชน เป็นระบบชั้นบันได มีเพดานสูงต่างกันมาก และอัตราเงินเดือนของตำแหน่งอาจารย์ก็แตกต่างกันมากกับตำแหน่งครูมาก ทั้งชั้น อัตราเพิ่มขึ้น และเพดานเงินเดือน (คู่มือผู้มีบัญชีอัตราเงินเดือน หน้า 62)

ข. แนวจัดการโรงเรียนของฝ่ายสงฆ์ร่วมกับมหาคไทย ฝ่ายสงฆ์ร่วมกับ - มหาคไทยเป็นผู้จัดการโรงเรียนในหัวเมือง โรงเรียนที่จัดเป็นระดับเบื้องต้นหรือโรงเรียน - มวลศึกษาทั้งสิ้น วิชาลาการเปรียญ กุฎี เป็นอาคารเรียน ใ้พระสงฆ์เป็นครู ใ้หนังสือต่าง ๆ เท่าที่หาได้ เช่น นิราศพระแทน จันทโคจรบ มณีสุริยวงศ์ ประถม ก.กา หรือหนังสืออื่น ๆ เป็นแบบเรียน⁶² ผลการสอนหวังเพียงใ้ห่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้และคิดเลขเป็นบางเท่านั้น ครูผู้สอนจึงไม่ต้องจำกัควุฒิ อัตราเงินเดือนจึงแตกต่างไปจากครู - โรงเรียนในกรุง ที่กระทรวงศึกษาเป็นผู้จัด

การกำหนดเงินเดือน ครูหัวเมืองไ้รับเงินเดือนตามปริมาณนักเรียนที่สอนและผลของการสอน ทั้งยังจัดอัตราล่อใจเป็นพิเศษสำหรับครูต่างถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูอีกด้วย ซึ่งปรากฏตามรายงานของเจ้าคณะมณฑลพายัพ กำหนดว่า

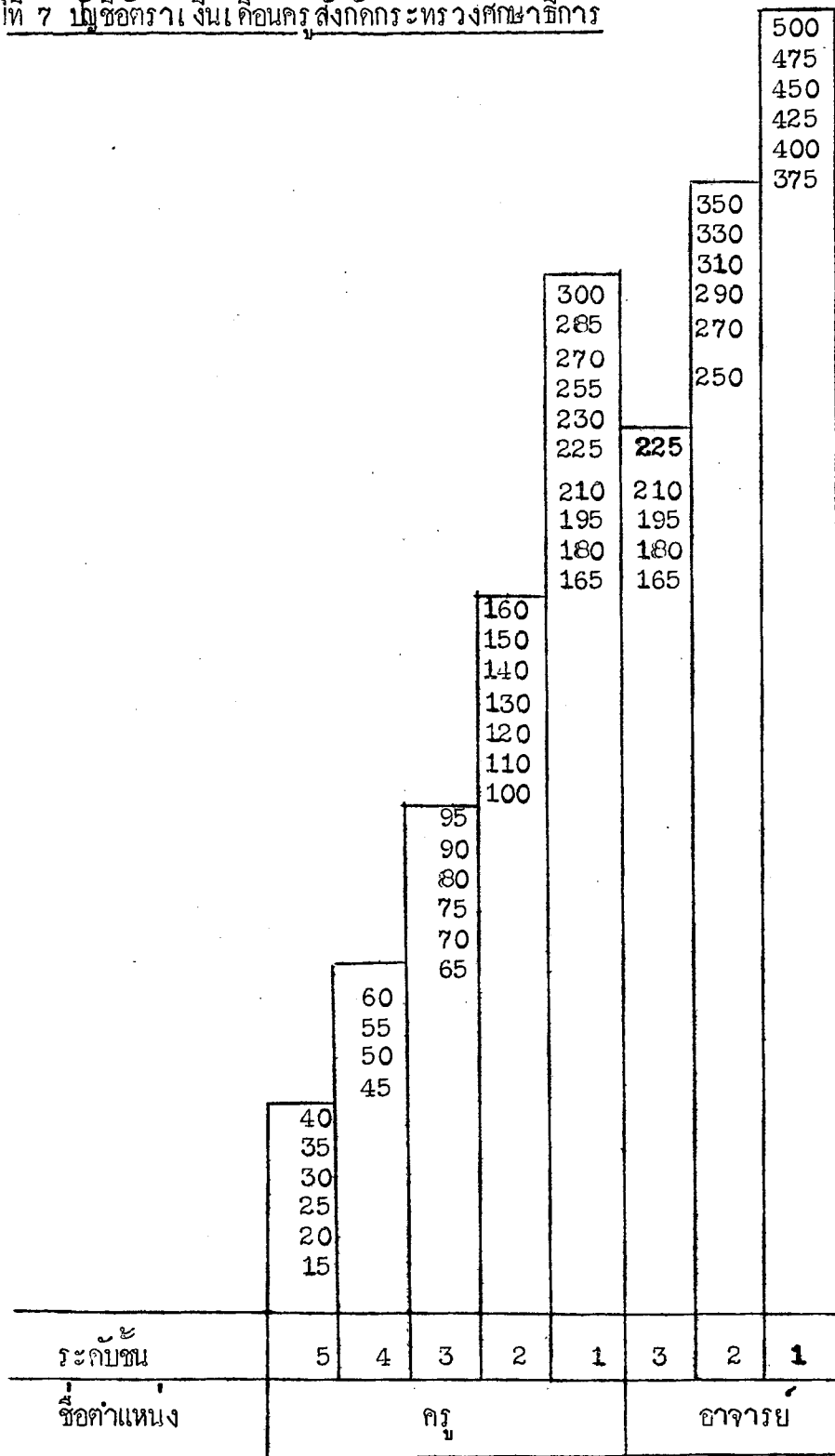
“ถ้าโรงเรียนใดมีพื้นที่ คือนักเรียนอ่านเขียนได้ และไ้เขาสอบความรู้บางแล้ว ทั้งมีนักเรียนไม่ต่ำกว่า 30 คน ใ้ผู้จัดการ⁶³ ปีละ 30 บาท ครูเดือนละ 8 บาท ถ้านักเรียนมากกว่า 50 คน เพิ่มครูที่ 2 ใ้เดือนละ 6 บาท ถ้าโรงเรียนใด

⁶² วิทยากรย์, เล่ม 8 ตอน 1-24, ร.ศ. 126-127, หน้า 342.

⁶³ ผู้จัดการในที่นี้ หมายถึงเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ที่เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนมูลศึกษา จั้หาครูสอน หาเงินบำรุงโรงเรียนและเงินเดือนครู ตามโครงการขยายการศึกษาออกสู่หัวเมืองของกรมพระยาวชิรญาณวโรรส 2441

แผนภูมิที่ 7 บัญชีตราเงินเดือนครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2446

สอบความรู้แตกหรือตั้งขึ้นใหม่ ในผู้จัดการ
ปีละ 24 บาท ครูเดือนละ 6 บาท ถ้าจาง
ครูไปจากเมืองไกล ต้องราคาสูงหน่อย แดง
ไม่ยิ่งกว่าเดือนละ 20 บาท"⁶⁴

ในท้องถิ่นอื่น เช่น มณฑลภูเก็ต มณฑลชุมพร เงินเดือนครูก็ได้รับในอัตราระหว่าง 10 -
30 บาท⁶⁵ ซึ่งท้องถิ่นอื่นก็มีการกำลังเงินที่ได้จากการออกถนน ของกระทรวงศึกษาธิการ
ที่จ่ายประมาณปีละ 400 - 800 บาท แดงต่างตามมณฑล⁶⁶ และเงินที่เรียกรไ้จากชาว
บ้าน ดังนั้น อัตราเงินเดือนครูจึงเป็นมาตรฐานเดียวกันไม่ได้

เนื่องจากนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ต้องการให้ฝ่ายอื่นที่ไม่ใช่
หน่วยงานทางการศึกษา ได้เข้าช่วยจัดโรงเรียนด้วย จึงทำให้เกิดความแตกต่างกันในการ -
บริหารงานบุคคล การกำหนดค่าแห่ง การกำหนดอัตราเงินเดือนครูจึงแตกต่างกัน ระหว่าง
ครูทั้งสองสังกัด

การกำหนดค่าแห่งครูของกระทรวงศึกษาธิการ ไซ้แก่ความรู้ความ -
สามารถ ที่มีประกาศนียบัตรเป็นเครื่องรับรอง และอัตราเงินเดือนก็ให้ตามวุฒิ แต่การศึกษา
ที่ฝ่ายอื่นจัดเป็นระดับพื้นฐาน ต้องการเพียงอ่านออกเขียนได้ ไม่นับเรื่องวุฒิครู ใครพอ
สอนได้ก็เป็นครูได้ การให้เงินเดือนมากน้อยตามกำลังเงินที่หาได้และการตัดสินใจของผู้บริหาร
เท่านั้น จึงไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน

⁶⁴ วิทยากรย์, เล่ม 3 ตอน 1-24, ร.ศ.112-123, หน้า 347-348.

⁶⁵ วิทยากรย์, เล่ม 9 ตอน 8, ร.ศ. 127 หน้า 262-263.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 263.

3. ยุคบรรพกาล (2454-2474) ประเทศไทยได้ถือเอาศักดินาเป็นเครื่อง - กำหนดฐานะของบุคคลทางสังคมมาแต่โบราณ ใครฐานะทางสังคมสูง ก็มีศักดินาสูง คือมีพื้นที่ นามาก ใครมีฐานะทางสังคมต่ำ ก็มีศักดินาต่ำ คือ มีพื้นที่น้อย เช่น พระมหากษัตริย์ มีศักดินาสูงสุดในสังคม มีพื้นที่นา 100,000 ไร่ ทาสมีศักดินาต่ำสุด มีพื้นที่นา 5 ไร่ จำนวน เลขออกพื้นที่นา ที่จริงเป็นเพียงเครื่องใช้วัดระดับฐานะ และใช้เป็นฐานในการลงโทษบุคคล เมื่อกระทำผิดเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่พื้นที่นาของบุคคลผู้มีศักดินาครอบครองแต่อย่างใด⁶⁷

ศักดินากับข้าราชการไทยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องที่แยกกันไม่ออก เพราะตำแหน่ง ข้าราชการทั้งปวงนั้น มีทำเนียบกำหนดสืบทอดมาแต่โบราณ ในทำเนียบนั้นกำหนดศักดินาขึ้นอีก 3 อย่าง นอกจากศักดินา คือ (1) ยศได้แก่เจ้าพระยา พระยา พระ ขุน หมื่น (2) ราชทินนาม ได้แก่ พระยาเดโช พระอินทรเทพ หลวงคชศักดิ์ (3) ตำแหน่ง ได้แก่ เสนาบดี ปลัด - หลานรอง เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหบัญชี ตำแหน่งข้าราชการ มีศักดินากับศักดินาทั้งสามประการนี้ รวมอยู่ในตัวบุคคลเดียวกัน⁶⁸

มีผู้กล่าวว่าระบบศักดินาเป็นภาวะครอบงำพฤติกรรมในการบริหารราชการ บริหารงานบุคคล และการปฏิบัติตนในสังคมของข้าราชการไทย⁶⁹ และจากการวิเคราะห์ - พฤติกรรมในองค์การของเกตเซลซ์ (Getzels) สรุปเป็นทฤษฎีพฤติกรรมว่า ภายในสังคม ทุกชนิด ต่างใคร่บอทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ค่านิยมธรรมเนียม ธรรมเนียม และค่านิยมของสังคมนั้น ทั้งสิ้น⁷⁰

⁶⁷ วินัย ขวนประพันธ์. "ระบบศักดินากับการบริหารราชการ", วิทยานพนธ์, ปรินญาตรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2510, หน้า 164.

⁶⁸ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ. ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ (พระนคร: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2504) หน้า 16.

⁶⁹ วินัย ขวนประพันธ์. เรื่องเดิม, หน้า 164.

⁷⁰ วิทยุ สาคร. หลักการบริหารทั่วไป (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2514) หน้า 200.

ตามแผนการศึกษาชาติ 2456 มีความมุ่งหมายที่จะให้พลเมืองมีความรู้ทาง
 ทักษะ ทักษะ การนิยมนโยบายราชการอย่างในอัตรากำลัง จึงจัดระบบการเรียนใหม่ เน้นการสอนวิชา
 วิชาชีพ ตามสภาพของท้องถิ่นในโรงเรียน เลิกชั้นมูลศึกษา ให้เรียนดังนี้

ประถมศึกษา ให้เรียน 5 ปี คือ

- ประถมศึกษาคอนต้น มีชั้น ประถม 1, 2, 3
- ประถมศึกษาคอนปลาย สอนวิชาชีพ มีชั้นประถม 4, 5

มัธยมศึกษา ให้เรียน 8 ปี คือ

- มัธยมศึกษาตอนต้น มีชั้นมัธยม 1, 2, 3
- มัธยมศึกษาตอนกลาง มีชั้นมัธยม 4, 5, 6
- มัธยมศึกษาตอนปลาย มีชั้นมัธยม 7, 8

และโรงเรียนในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ประถมปีที่ 1 ถึงมัธยมปีที่ 8 โรงเรียนประจำมณฑลสอนตั้งแต่ชั้น
 ประถมปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมปีที่ 6 และโรงเรียนประจำจังหวัดสอนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยม
 ปีที่ 3

๗๓
 งานการทำงานของครูมีข้อกำหนดว่า (1) ในระดับประถมศึกษา
 คนหนึ่งสอนนักเรียน 30 คน (2) ในระดับมัธยมศึกษา ให้ครูคนหนึ่งสอนนักเรียน 25 คน และ
 ให้มีครูพิเศษสอนวิชาชีพด้วย

การกำหนดตำแหน่ง ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

ดังนี้

๗๓
 ชื่อตำแหน่ง (1) ครู มี 5 ชั้น ได้แก่

๗๓ กระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องเดิม. หน้า 285.

- ครูชั้น 5
- ครูชั้น 4
- ครูชั้น 3
- ครูชั้น 2
- ครูชั้น 1

(2) อาจารย์ มี 3 ชั้น ไคแก

- อาจารย์ชั้น 3
- อาจารย์ชั้น 2
- อาจารย์ชั้น 1

เกณฑ์ในการกำหนด ถึงหลักวิชาที่และความสามารถในการ
ปฏิบัติงาน โดยกำหนดว่า

- ครูชั้น 5 ไคแก ผู้สอบไคประกาศนียบัตรครูมูล มีความ
สามารถเป็นครูโรงเรียนเล็ก ๆ ไค

- ครูชั้น 4 ไคแก ผู้สอบไคประกาศนียบัตรครูประถม มี
ความสามารถสอนภาษาอังกฤษในประถมมัธยมไค เป็นครูใหญ่โรงเรียนประถมอย่างกลางไค

- ครูชั้น 3 ไคแกผู้สอบไคประกาศนียบัตรครูมัธยม มี
ความสามารถสอนภาษาอังกฤษประถมมัธยมศึกษาไค เป็นครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาขนาด -
ใหญ่ไค

- ครูชั้น 2 ไคแกผู้สอบไคประกาศนียบัตรครูมัธยมและมี
ความรู้พิเศษสำหรับหลักสูตรมัธยม เป็นครูใหญ่โรงเรียนมัธยมไค

- ครูชั้น 1 ไคแกผู้เป็นครูชั้น 2 มาแล้ว มีความสามารถ
ดีเกินเป็นพิเศษ แต่เป็นตำแหน่งอาจารย์ไม่ได้

- อาจารย์ชั้น 3 ไคแกครูชั้น 2 ที่มีความรู้พิเศษสามารถ
สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาไค

- อาจารย์ชั้น 2 ได้เคยสอบได้ประกาศนียบัตรต่างประเทศ หรือเทียบเท่า และมีความรู้ภาษาไทยอย่างดี
- อาจารย์ชั้น 1 ได้แก่ อาจารย์ชั้น 2 ที่ทำงานที่เดิม มีความเพียรทำงานมานาน⁷⁴

ยศบรรดาศักดิ์ ตามพระราชบัญญัติฐานันดรข้าราชการพลเรือน
ร.ศ. 130 กำหนดให้มีบรรดาศักดิ์ 10 อันดับดังนี้

- มหาอำมาตย์เอก
- มหาอำมาตย์โท
- มหาอำมาตย์ตรี
- อำมาตย์เอก
- อำมาตย์โท
- อำมาตย์ตรี
- รองอำมาตย์เอก
- รองอำมาตย์โท
- รองอำมาตย์ตรี
- ราชบุรุษ

ชั้นของบรรดาศักดิ์ ถือว่ามี 2 ชั้น คือ ชั้นสัญญาบัตรและชั้น -
ราชบุรุษ

บรรดาศักดิ์ของครู กระทรวงศึกษาธิการได้วางระเบียบสำหรับ
ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดใหม่ 3 ชั้น คือ

ชั้นสัญญาบัตร ได้แก่ตำแหน่ง เสนาบดี รองเสนาบดี
ปลัดทูลฉลอง ปลัดบัญชี เลขาธิการ ที่ปรึกษา เสมียนตรา อธิบดี เจ้ากรมชั้น 1, 2

⁷⁴ วิทยากรย์, เล่ม 11 ตอน 16 ร.ศ. 130 หน้า 555-557.

ปลัดกรม นายเวร ขาหลวงจัดการชั้น 1, 2, 3 ขาหลวงตรวจการชั้น 1, 2, 3 ขาหลวง-
 ธรรมการ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูชั้น 1, 2, 3

ชั้นราชบุรุษ โคนแก่ตำแหน่ง รองเวร สังฆการี ตำรวจ
 ครูใหญ่ บุรุษการ การชั้น 4, 5

ชั้นเสมียนพนักงาน โคนแก่ตำแหน่ง เสมียน นักการ ครูสำรอง
 ครูฝึกหัด⁷⁵

การใช้บรรดาศักดิ์ การปรับชั้นบรรดาศักดิ์เหล่านี้ใช้กับข้าราชการ
 พลเรือน ถืออัตราเงินเดือนสูงที่สุดเป็นแนวเทียบ (ดูตารางหน้า 70) ครุคนใดทำความชอบ
 โคนได้เลื่อนเงินเดือนถึงเกณฑ์ ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในชั้นนั้น ๆ และเมื่อกล่าวถึงนาม
 แห่งตน ก็ต้องระบอบรรดาศักดิ์นำหน้านามบุคคลควยเสมอ เช่น ราชบุรุษ นายพัน รองอำมาตย์-
 เอก นายเลื่อง มหาอำมาตย์เอก พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ เป็นต้น

ยศบรรดาศักดิ์เหล่านี้ ใช้เป็นเครื่องบำเหน็จความชอบแก่ข้าราชการ
 ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ดีส่งเสริมฐานะทางสังคมให้แก่ตัวข้าราชการเอง และวงศ์ตระกูล ตามค่านิยมของ
 คนสมัยนั้น

บรรดาศักดิ์ของข้าราชการครุมีผลทางจิตใจเป็นการบำรุงขวัญมาก
 กว่าอื่นใด เพราะเป็นการยกฐานะทางสังคมให้แก่บุคคล โดยที่เมื่อเริ่มตนเข้ารับราชการ ก็
 เพียงมีวุฒิทางวิชาชีพ เป็นประชาชนระดับธรรมดา แต่เมื่อเข้าทำราชการนานเข้า ก็ได้รับพระ
 ราชทานบรรดาศักดิ์สูงขึ้นอยู่ในระดับขุนนาง มีฐานะสูงกว่าคนธรรมดา มีอภิสิทธิ์เหนือประชาชน
 หลายอย่าง เช่น ไม่ต้องเสียภาษี ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน เมื่อตายก็ได้รับพระราชทานเพลิงศพ⁷⁶

⁷⁵ วิทยากรย, เล่ม 11 ตอน 17, ร.ศ. 130 หน้า 566-570.

⁷⁶ ไพโรจน์ สิบปรีชา. "วิวัฒนาการของระบบข้าราชการพลเรือนไทย", วารสาร -
 าราชการ, ปีที่ 20 ฉบับที่ 12, ธันวาคม 2518, หน้า 180.

ตารางที่ 1 เทียบตำแหน่งและยศข้าราชการพลเรือน 2471

ตำแหน่ง	เงินเดือน	ยศอย่างสูง
อาจารย์ 1	700	อำมาตย์เอก
อาจารย์ 2	500	อำมาตย์โท
อาจารย์ 3	400	อำมาตย์ตรี
ครู 1	300	รองอำมาตย์เอก
ครู 2	200	รองอำมาตย์โท
ครู 3	100	รองอำมาตย์ตรี
ครู 4	80	ราชบุรุษ
ครู 5	50	ราชบุรุษ

ที่มา: ประกาศของนายกสภาการคลัง 2471, เสถียร วิชยลักษณ์, ร.ค.ท.
กฎหมายประจำศก เล่ม 41 ปี 2471, หน้า 257

การกำหนดเงินเดือน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศ
ใช้ 19 กรกฎาคม 2454 ให้อัตราและอาจารย์ ที่มีวุฒิและความสามารถ สมควรได้รับพระราชทาน
เงินเดือน ดังนี้

- ครูชั้น 5 มีอัตราเงินเดือน 30-5-40 บาท
- ครูชั้น 4 มีอัตราเงินเดือน 45-5-60 บาท
- ครูชั้น 3 มีอัตราเงินเดือน 65-5-95 บาท
- ครูชั้น 2 มีอัตราเงินเดือน 100-10-160 บาท
- ครูชั้น 1 มีอัตราเงินเดือน 165-15-300 บาท
- อาจารย์ชั้น 3 มีอัตราเงินเดือน 125-20-225 บาท
- อาจารย์ชั้น 2 มีอัตราเงินเดือน 250-20-350 บาท
- อาจารย์ชั้น 1 มีอัตราเงินเดือน 375-25-500 บาท⁷⁷

(ดูแผนภูมิบัญชีอัตราเงินเดือน หน้า 72)

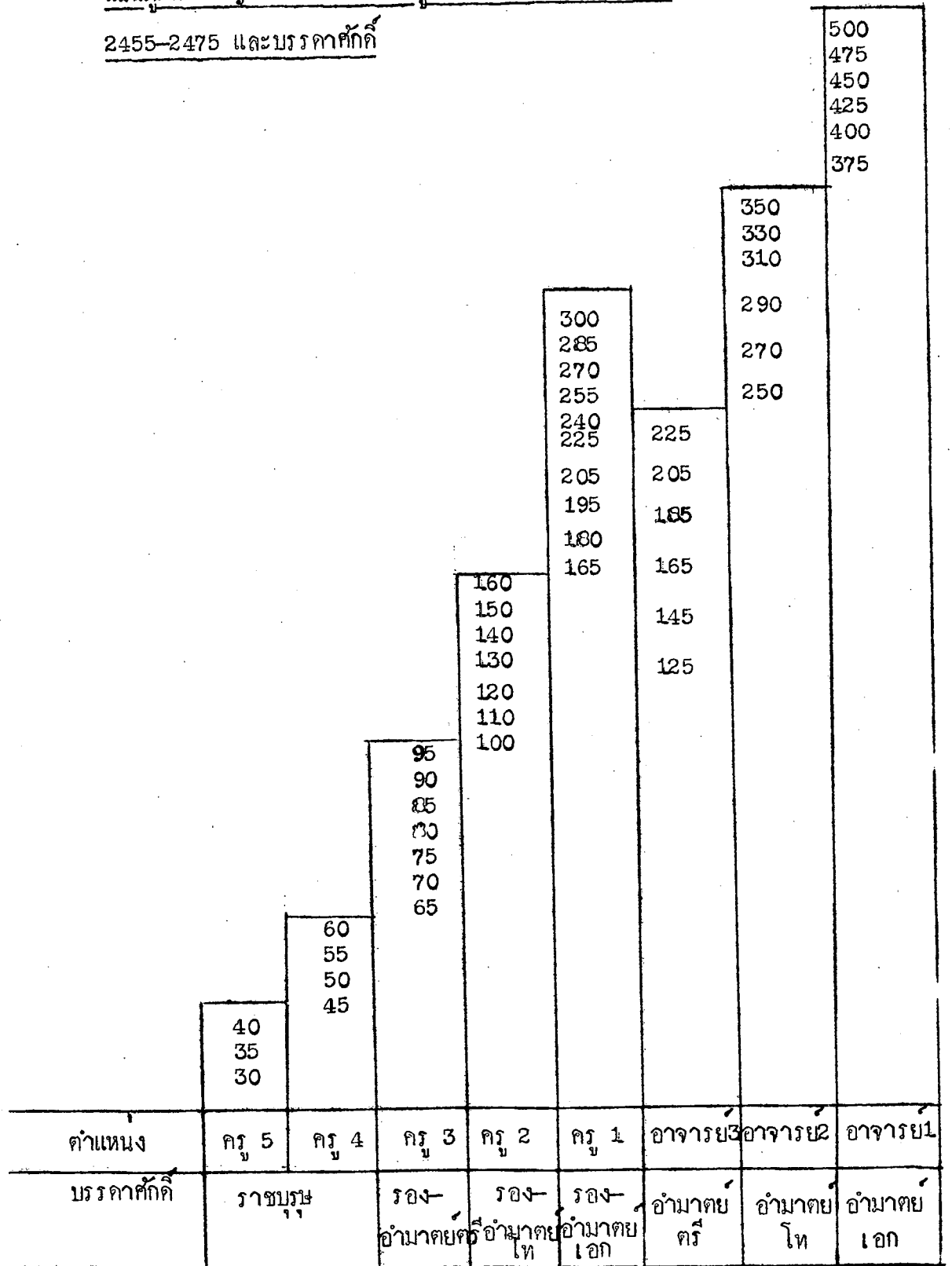
ลักษณะของอัตราเงินเดือน ลักษณะของบัญชีอัตราเงินเดือน
เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างก็เป็นไปตามแนวเดิม เพียงแต่เพิ่มจำนวนเงินมากขึ้น
การเพิ่มเงินเดือน ครูชั้น 3, 4, 5 เพิ่มขึ้นละ 5 บาท
ครูชั้น 2 เพิ่มขึ้นละ 10 บาท ครูชั้น 1 เพิ่มขึ้นละ 15 บาท อาจารย์ชั้น 2, 3 เพิ่มขึ้นละ
20 บาท และอาจารย์ชั้น 1 เพิ่มขึ้นละ 25 บาท

ภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ปี 2464 แล้ว
ความต้องการครูเพิ่มสูงขึ้นทั้งฝ่ายโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนประชาบาล และครูประชาบาล
ก็มีเงินศึกษาพลีเป็นเงินเดือนไ้แล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงปรับปรุงอัตราเงินเดือนใหม่
ประกาศใช้ 1 กันยายน 2465 ดังนี้⁷⁸

⁷⁷ วิทยากรย์, เล่ม 11, ตอน 16 ร.ศ. 130, หน้า 556-557.

⁷⁸ วิทยากรย์, เล่ม 22 ตอน 19, ปี 2465, หน้า 1416-1418.

แผนภูมิที่ 8 บัญชีอัตราเงินเดือนครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
2455-2475 และบรรดาศักดิ์

ครุมีประกาศนียบัตรและเทียบชั้นมีประกาศนียบัตร

-	ครุมูล	เริ่มชั้นต้น	30	บาท
-	ครุประถม	เริ่มชั้นต้น	45	บาท
-	ครุมัธยม	เริ่มชั้นต้น	80	บาท
-	ศก.ครุมูล	เริ่มชั้นต้น	20	บาท
-	ศก.ครุประถม	เริ่มชั้นต้น	25	บาท
-	เทียบชั้นปีที่ 0	เริ่มชั้นต้น	45	บาท

ครุไม่มีประกาศนียบัตร

-	สอนประถมปีที่ 1	ได้	8	บาท
-	สอนประถมปีที่ 1	และวิชาพิเศษได้	10	บาท
-	สอนประถมปีที่ 3	ได้	10	บาท
-	สอนประถมปีที่ 3	และวิชาพิเศษได้	12	บาท
-	สอนมัธยมปีที่ 1	ได้	12	บาท
-	สอนมัธยมปีที่ 1	และวิชาพิเศษได้	15	บาท
-	สอนมัธยมปีที่ 2	ได้	15	บาท
-	สอนมัธยมปีที่ 2	และวิชาพิเศษได้	20	บาท
-	สอนมัธยมปีที่ 3	ได้	20, 25	บาท
-	สอนมัธยมปีที่ 3	และวิชาพิเศษได้	25, 30	บาท

เงินเคียนของครุไม่มีประกาศนียบัตร เป็นอัตราเหี่ยวตายตัว จะไม่ได้เพิ่มจนกว่าได้เข้าอบรมหรือสอบวิชาชุกครุได้ ซึ่งการอบรมเพื่อเพิ่มวุฒิได้ กระทำมาตั้งแต่ปี 2468⁷⁹

ตามระเบียบนี้ครุประเภทบาทสมคโอกาสได้เลื่อนเงินเคียนสูงชันจนถึงแก่ศกได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ เพราะส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิครุ เงินเคียนจึงต่ำและได้เลื่อนยาก แม้

⁷⁹ วิทยากรย์, เล่ม 21 ตอน 4 ปี 2464, หน้า 298-299.

ในปี 2471 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนขึ้น ซึ่งโดยคณะกรรมการรัฐบาลให้เป็นข้าราชการ -
พลเรือนสามัญชนก็ตาม แต่ครูประชาบาลก็ยังคงสภาพเดิม หมกโอกาสที่จะได้รับการยกฐานะ
ทางสังคม ให้สูงทัดเทียมกับครูรัฐบาลได้

4. ยุคขนยต์และตำแหน่ง (2475-2517) การพัฒนาระบบตำแหน่งในช่วงนี้
ใช้เวลานานเกือบครึ่งศตวรรษ ซึ่งนานกว่ายุคใดๆ ที่ผ่านมา เพราะระบบงานเขารูปเขารอบ
รอยดีแล้ว และเป็นสมัยประชาธิปไตย การเปลี่ยนกฎหมายต้องไปจารัฐสภาจึงแก้ไขยากขึ้น

การคลี่คลายเข้าสู่ยุคนี้ เริ่มด้วยการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของ
ประเทศในปี 2475 โดยคณะราษฎรโดยค่อนำมาจากพระมหากษัตริย์ ตราบกฎหมายรัฐธรรมนูญ
ขึ้นไว้เป็นหลักในการปกครองประเทศ มีสภานุแทนราษฎรทำหน้าที่นิติบัญญัติ มีคณะรัฐมนตรีทำ
หน้าที่บริหารราชการแผ่นดินแทนพระมหากษัตริย์ ระบบบริหารงานบุคคลของรัฐก็เปลี่ยนแปลง
ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ฉบับที่ 2 ที่ตราขึ้นในปี 2476 ด้วย

ความสำคัญของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน คือ ก่อให้เกิด
คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ.ช. เป็นองค์การกลางบริหารงานบุคคลใน
ข้าราชการพลเรือน โดยเป็นเจ้าหน้าที่ราชการ ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ครูรัฐบาลได้รับการยกฐานะให้เป็นข้าราชการพลเรือน ครูก็อยู่ภายใต้ -
กฎหมายนี้โดยตรง แต่เนื่องจากงานของครูมีลักษณะไม่เหมือนกับงานของข้าราชการพลเรือน
ทั่วไป การใช้กฎหมายฉบับเดียวกัน จึงมีปัญหาในทางปฏิบัติ ความจำเป็นในการตั้งองค์การ
บริหารงานบุคคลฝ่ายครู ก็เกิดขึ้น ซึ่ง นายเตียง ศิริขันธ์ ได้เขียนไว้ในวิทยากรย ปี 247๘
ว่า

"ครูไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ เพราะเป็นงานที่
คนทั่วไปมองไม่เห็นผลงาน คนนอกวงการจึงตี
ราคางานครูไปในทางต่ำ...ความสำเร็จของมนุษย์

จะเกิดผลเมื่อมีผู้ที่ราคาของความสำเร้จน้อย
 ถูกต้อง... ครุทุกคนต้องการความสำเร้จ แต่
 ครุทุกคนไม่เคยพบความสำเร้จ เพราะขาดผู้ที่ราคา
 งาน... ความบกพร่องของวงการครุ คือ ขาดคนตี
 ราคางานครุ การพงกระหวงธรรมเนียมการนับ เป็น
 เรื่องยากมาก... พอเอ่ยชื่อว่าธรรมเนียมการแล้ว
 เป็นต้องเขารูปร่างเสมอ เพราะธรรมเนียมการไร
 มิตร ธรรมเนียมการไม่มี Appreciate งาน
 ของธรรมเนียมการ..."⁸⁰

คังนัร ฐบาลจึงตราพระราชบัญญัติครุขึ้นในปี 2488 ให้มีครูสภาเป็นองค์การบริหารงานบุคคล
 ฝ่ายครุ เพื่อทำหน้าที่ (1) ใ้ค่าปรึกษาคานนโยบายการศึกษาแก่กระทรวงศึกษาธิการ
 (2) ยกฐานะครูคานการเงิน (3) บริหารงานบุคคลแทน ก.พ.⁸¹ ข้าราชการครูจึงอยู่
 ภายใต้กฎหมายข้าราชการพลเรือนโดยทางอ้อมตงแต่นั้นมา

แนวจัดการ โรงเรียน เมื่อคณะราษฎรตั้งรัฐบาลชุดแรกขึ้นบริหาร -
 ประเทศ ก็มึนโยบายจัดการศึกษาให้แพร่หลาย โดยอนุโลมตามระเบียบการปกครองที่เคย
 ปฏิบัติมา ขยายหลักสูตรการเรียนให้สูงจนถึงชั้นมหาวิทยาลัย⁸² เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไป
 ตามนโยบายนี้ จึงมีแผนการศึกษาชาติ 2475 ขึ้นใช้ มีหลักสูตรการเรียน 2 ประเภท คือ
 (1) การเรียนวิชาทั่วไปอันเป็นพื้นฐานของการศึกษา ได้แก่ หนังสือเลข ธรรมจวิทยา เรียกว่า
 สามัญศึกษา (2) การเรียนวิชาชีพตามสภาพท้องถิ่น อันเป็นวิชาทำมาหากินโดยเฉพาะทาง
 เรียกว่า วิชาสามัญศึกษา

⁸⁰ วิทยากรย, เล่ม 35 ตอน 11 ปี 2478 หน้า 2521-2524 .

⁸¹ กระทรวงศึกษาธิการ, เรื่องเก็บ, หน้า 870 .

⁸² ที่เดียวกัน .

การจัดระบบชั้นกำหนดให้ประถมศึกษาให้หลักสูตรการเรียน 4 ปี มัธยมศึกษา
ให้หลักสูตร 8 ปี แคนแบ่งเป็น 2 วั้ระดับ คือ

- มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 4

- มัธยมศึกษาปีที่ 5 - 8

ตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ใ้มีการตรวจโรงเรียนเพื่อควบคุม แนะนำตรวจสอบการปฏิบัติ
ของครูเพื่อเป็นไปตามหลักการณ์ และให้อำนาจผู้ตรวจจอบรมครูโค้คนที่พบข้อบกพร่อง

ปี 2479 ได้ปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตร โดยจัดเป็นองค์ 3 ของ -
การศึกษา คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และหัตถศึกษา ระบบชั้นเรียนคงเป็นไปตามแนวเดิม

คณะกรรมการฝึกหัดครูก็เร่งผลิตครูให้ทันความต้องการ โดยตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู
ประเภทต่าง ๆ ขึ้นหลายแห่ง แต่จำนวนครูมีผู้ฝึกยังไม่พอกับความต้องการอยู่นั่นเอง⁸³ เพราะ
จำนวนโรงเรียน จำนวนนักเรียน โดยเฉพาะฝ่ายประชาบาลได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย

ปี 2493 ได้ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรการเรียนเป็นองค์ 4 ของการศึกษา
คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ระบบการศึกษาจัดเป็นอนุบาล
ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เตรียมอุดม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

สุดท้ายปี 2503 รัฐบาลปฏิวัติมีวัตถุประสงค์ที่จะขยายการประถมศึกษาให้
เวลาเรียนมากขึ้น ถึง 7 ปี ซึ่งคล้ายกับโครงการศึกษา ปี 2456 ซึ่งให้เรียน 6 ปี
มัธยมศึกษาให้เรียน 5 ปี คือ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี

เป็นที่น่าสังเกตว่า นับตั้งแต่ครูมีฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนแล้ว และ
การบริหารงานบุคคลฝ่ายครูต้องไปอยู่ภายใต้กฎหมายอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่นอกวงการศึกษา

⁸³ วิทยากรย์, เล่ม 36 ตอน 10 ปี 2479, หน้า 1507-1508 .

แผนการศึกษาชาติทุกฉบับไม่เคยกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับครู เช่น โครงการศึกษา 2441 ที่ -
 เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ทำขึ้นเลย การปรับปรุงการ
 ศึกษาจึงไม่มีใครปรับปรุงการทำงานของครูควบคู่กันไปเลย สถานภาพของครูที่แตกต่างกันทั้งทาง
 เศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวิชาการที่เกิดขึ้นจากระบบบริหารการศึกษา ระบบบริหารงาน -
 บุคคล ระหว่างครูประจำภาคกับครูรัฐบาล จึงไม่มีใครปรับปรุงให้สอดคล้องกับแผนการศึกษา
 แດอย่างใด

การกำหนดตำแหน่งครูประจำภาค ในช่วงเวลาระหว่าง ปี 2475-2490
 แม้จะมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นหลักในการบริหารงานบุคคล และมีครูสภา
 ขึ้นตามพระราชบัญญัติครู 2488 แล้ว บริหารงานบุคคลฝ่ายครูแล้วก็ตาม แต่สถานภาพของครู
 ประจำภาคก็ไม่มีอะไรดีขึ้น เพราะยังไม่มีความหมายใดกำหนดให้ครูประจำภาคมีตำแหน่งเป็น -
 ข้าราชการพลเรือนได้ สิทธิใดอันพึงมีพึงได้จากความมีฐานะเป็นข้าราชการจึงหมดไป

แต่อย่างไรก็ตาม ในปี 2479 กระทรวงศึกษาธิการก็ได้กำหนด -
 ระเบียบว่าด้วยการตั้ง ย้าย เลื่อนตำแหน่ง วินัย การลงโทษครูประจำภาคและสรวัดรศึกษา
 2479⁸⁴ ขึ้นใช้ ซึ่งนับเป็นการกำหนดตำแหน่งอย่างเป็นทางการครั้งแรก

<u>ชื่อตำแหน่ง</u>	<u>ผู้มีหน้าที่สอนหนังสือในโรงเรียนประถมศึกษา เรียกว่า</u>
ครูประจำภาค กำหนดไว้ 3 คน	
คนที่ 3	ครูประจำภาคตรี
คนที่ 2	ครูประจำภาคโท
คนที่ 1	ครูประจำภาคเอก

เกณฑ์ในการกำหนด ปัจจุบันพื้นฐานในการกำหนดตำแหน่ง คือ
 เงินเดือน โดยมีเกณฑ์ว่า อัตราเงินเดือน 8-30 บาท เป็นครูประจำภาคตรี อัตราเงินเดือน

⁸⁴ วิทยากรย์, เล่ม 37 ตอน 9 ปี 2479, หน้า 1947 - 1952.

34 - 50 บาท เป็นครูประจำภาคโท และอัตราเงินเดือน 55 - 75 บาท เป็นครูประจำภาคเอก ตำแหน่งจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ความชอบแก่ครูเป็นประการสำคัญ

การกำหนดเงินเดือน เงินเดือนครูประจำภาคได้รับตามระดับแห่งความรู้ของประกาศนียบัตร ที่กระทรวงศึกษาธิการออกให้ ในปี 2479 กำหนดดังนี้

- ความรู้ประถม 4 - 6	ไคร้บัณฑิต	8 บาท
- ความรู้มัธยม 1 - 2	ไคร้บัณฑิต	8 บาท
- ความรู้มัธยม 3	ไคร้บัณฑิต	10 บาท
- ความรู้มัธยม 4 หรือตกรูจังหวัด (ว)	ไคร้บัณฑิต	12 บาท
- ความรู้มัธยม 5 หรือตกรูมูล (ป)	ไคร้บัณฑิต	14 บาท
- ความรู้มัธยม 6 หรือตกรูประถม (ป.ป)	ไคร้บัณฑิต	16 บาท
- ความรู้มัธยม 7		18 บาท
- ความรู้มัธยม 8		20 บาท
- ประกาศนียบัตรครูจังหวัด		20 บาท
- ประกาศนียบัตรครูมูล		24 บาท
- ประกาศนียบัตรครูประถม		34 บาท ⁸⁵

ในปี 2481 ก็ได้ปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง โดยให้

- ความรู้มัธยม 1	ไคร้บัณฑิต	10 บาท
- ความรู้มัธยม 2	ไคร้บัณฑิต	12 บาท

⁸⁵ วิทยากรย์, เล่ม 37 ตอน 9 ปี 2479, หน้า 1951.

- ความรู้มัธยม 3	ไคร์บัณฑิต	14 บาท
- ความรู้มัธยม 4	ไคร์บัณฑิต	16 บาท
- ความรู้มัธยม 5	ไคร์บัณฑิต	18 บาท
- ความรู้มัธยม 6,7,8	ไคร์บัณฑิต	20 บาท ⁸⁶

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเงินเดือนครูประจำภาค ปี 2479 และ 2481

ระดับความรู้	เงินเดือน (บาท)	
	2479	2481
ประถม 4 - 6	8	8
มัธยม 1	8	10
มัธยม 2	8	12
มัธยม 3	10	14
มัธยม 4, ตกครู ว.	12	16
มัธยม 5, ตกครู ป.	14	18
มัธยม 6, ตกครู ป.ป.	18	20
มัธยม 7	18	20
มัธยม 8	20	20
ประกาศนียบัตรครู ว.	20	20
ประกาศนียบัตรครู ป.	24	24
ประกาศนียบัตรครู ป.ป.	31	34

⁸⁶ วิทยากรย์, เล่ม 39 ตอน 8 ปี 2481, หน้า 1752-1759.

บัญชีอัตราเงินเดือน เงินเดือนครูประจำภาคตรี ชั้นต้น 8 บาท เพิ่มขึ้น
 ชั้นละ 2 บาท สูงสุด 30 บาท ครูประจำภาคโท ชั้นต้น 34 บาท เพิ่มขึ้นละ 4 บาท สูงสุด 50 บาท
 และครูประจำภาคเอก ชั้นต้น 55 บาท เพิ่มขึ้นละ 5 บาท สูงสุด 75 บาท เป็นอัตราเดียว
 เพิ่มขึ้นเป็นระบบขั้นบันได ไม่มีขั้นเหลื่อมซ้อนหรือคร่อมกัน (ดูแผนภูมิบัญชีอัตราเงินเดือน หน้า
 81)

การเพิ่มเงินเดือนลักษณะนี้ เป็นการให้ความสำคัญของความชำนาญ
 ที่เกิดจากประสบการณ์ เพราะคนที่ได้เลื่อนตำแหน่งสูงย่อมทำงานมานาน และมีความชำนาญใน
 การสอนมากกว่าครูใหม่

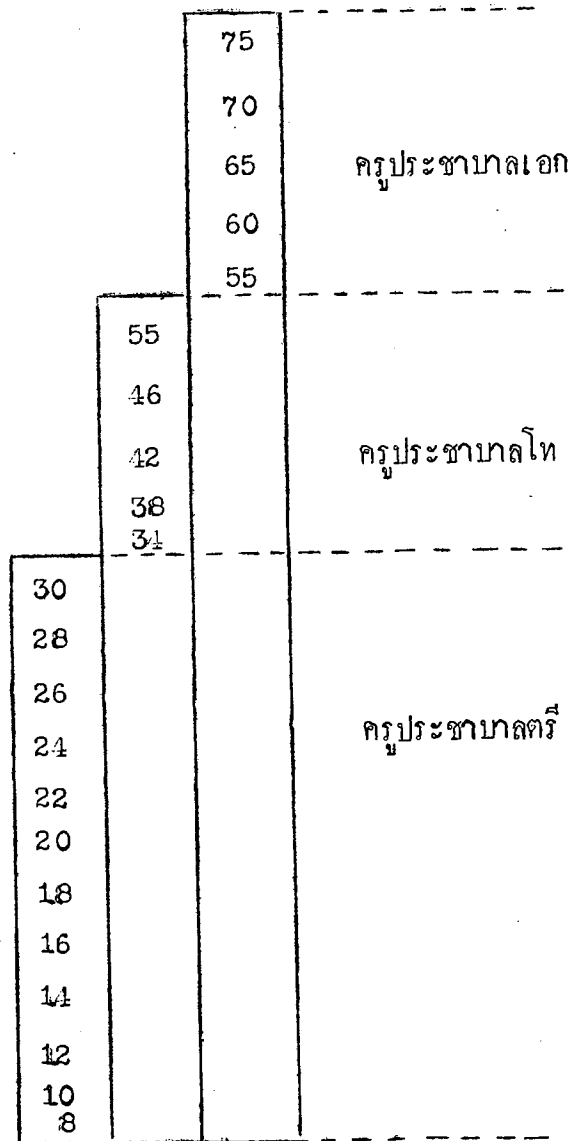
ตำแหน่งและอัตราเงินเดือนโดยลักษณะนี้ ใ้มาจนถึงปี 2491 เมื่อ
 ครูประจำภาคใดรับการยกฐานะทางกฎหมาย ให้เป็นข้าราชการพลเรือนเหมือนครูโรงเรียนรัฐบาล
 การบริหารงานบุคคลจึงได้เป็นมาตรฐานเดียวกันหมด

การกำหนดตำแหน่งครูรัฐบาล ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ -
 พลเรือน ฉบับก่อนปี 2495 กำหนดให้ครูเป็นประเภทข้าราชการพลเรือนสามัญ ภายหลังให้
 เป็นข้าราชการครู

การกำหนดตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญ ก.พ. เป็นผู้พิจารณา
 ความเหมาะสมของงาน ที่จะให้ครูรองตำแหน่งปฏิบัติและคุณวุฒิของครูรองตำแหน่งนั้น ๆ ในปี
 2476 ยังไม่ได้กำหนดชั้นยศของข้าราชการไว้นั้นจัด เพียงแต่กำหนดความสูงค่าแห่งตำแหน่งของ
 ผ่านการสอบคัดเลือกวิชาข้าราชการพลเรือนชั้นเสมียน ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ได้เท่านั้น
 เพิ่งปี 2479 จึงได้กำหนดชั้นยศไว้ว่า ตรี โท เอก และพิเศษ ไว้ชัดเจน⁸⁷

⁸⁷ มาตรา 12 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน 2479

แผนภูมิที่ 9 หนี้ซื้อตราเงินเคื่อนครประเภท 2479

ที่มา: คัดแปลงจากระเบียบกระทรวงธรรมการ . วาดายการตั้งฯ ครุประเภท 2479

การกำหนดตำแหน่งของครูในช่วง ปี 2475 - 2481 คงเป็นไปตาม
แนวเดิม ที่กระทรวงศึกษาธิการ ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดอัตราเงินเดือนข้าราชการสามัญ
(ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2477 คั้ง^{๘๘}

ตำแหน่งครู ใหม่ 6 คน คือ

- ครูชน 3
- ครูชน 2
- ครูชน 1
- ครูเอกชน 3
- ครูเอกชน 2
- ครูเอกชน 1

ตำแหน่งอาจารย์ ใหม่ 5 คน คือ

- อาจารย์ช่วย ชน 2
- อาจารย์ช่วย ชน 1
- อาจารย์ ชน 3
- อาจารย์ ชน 2
- อาจารย์ ชน 1

เกณฑ์ในการกำหนดตำแหน่ง งานในหน้าที่ครูในปี 2477 ถือระดับความรู้
ตามประกาศนียบัตรเป็นหลักในการกำหนดตำแหน่งของตน เช่น ประกาศนียบัตรครูมูล ให้เป็น
ตำแหน่งครู 3 ประกาศนียบัตรครูประถม ให้ตำแหน่ง ครู 2 เป็นต้น แต่หลังจากนั้น เมื่อ
ได้ทำงานแสดงความสามารถในการสอนให้เป็นที่ปรากฏ ก็จะไ้เลื่อนเงินเดือนสูงขึ้น จนถึง
เกณฑ์ที่กำหนด ก็จะไ้เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เป็นบำเหน็จความชอบอีกชั้นหนึ่งด้วย คั้งนั้น ความรู้
ความสามารถในการสอน จึงเป็นหลักการสำคัญในการกำหนดตำแหน่งครู

ในปี 2482 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ฉบับใหม่ ได้
 จำแนกตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญไว้ 6 ตำแหน่ง คือ⁸⁹

- เสมียนพนักงาน
- ประจำแผนก
- หัวหน้าแผนก
- หัวหน้ากอง
- อธิบดี
- ปลัดกระทรวง

และให้ชั้นของตำแหน่ง 5 ชั้น คือ

- ข้าราชการพลเรือนชั้นจัตวา
- ข้าราชการพลเรือนชั้นตรี
- ข้าราชการพลเรือนชั้นโท
- ข้าราชการพลเรือนชั้นเอก
- ข้าราชการพลเรือนพิเศษ

แต่ลักษณะงานก็มีความแตกต่างกับงานของข้าราชการพลเรือน ซึ่งตำแหน่งจึงไม่ตรงกับพระ -
 ราชบัญญัติ ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติจึงออกกฎ ก.พ. การเทียบข้าราชการในกรมต่าง ๆ ของ -
 กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตามกฎ ก.พ. ฉบับที่ 25⁹⁰ กำหนดแนวเทียบตำแหน่งในกรมวิชาการ
 เพื่อประโยชน์ในการปรับอัตราเงิน เดือนตามตาราง หน้า 84

⁸⁹ มาตรา 6 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน 2482

⁹⁰ วิทยากรย์, เล่ม 40 ตอน 1 ปี 2482, หน้า 215 .

ตารางที่ 3 ตารางปรับอัตราเงินเดือน

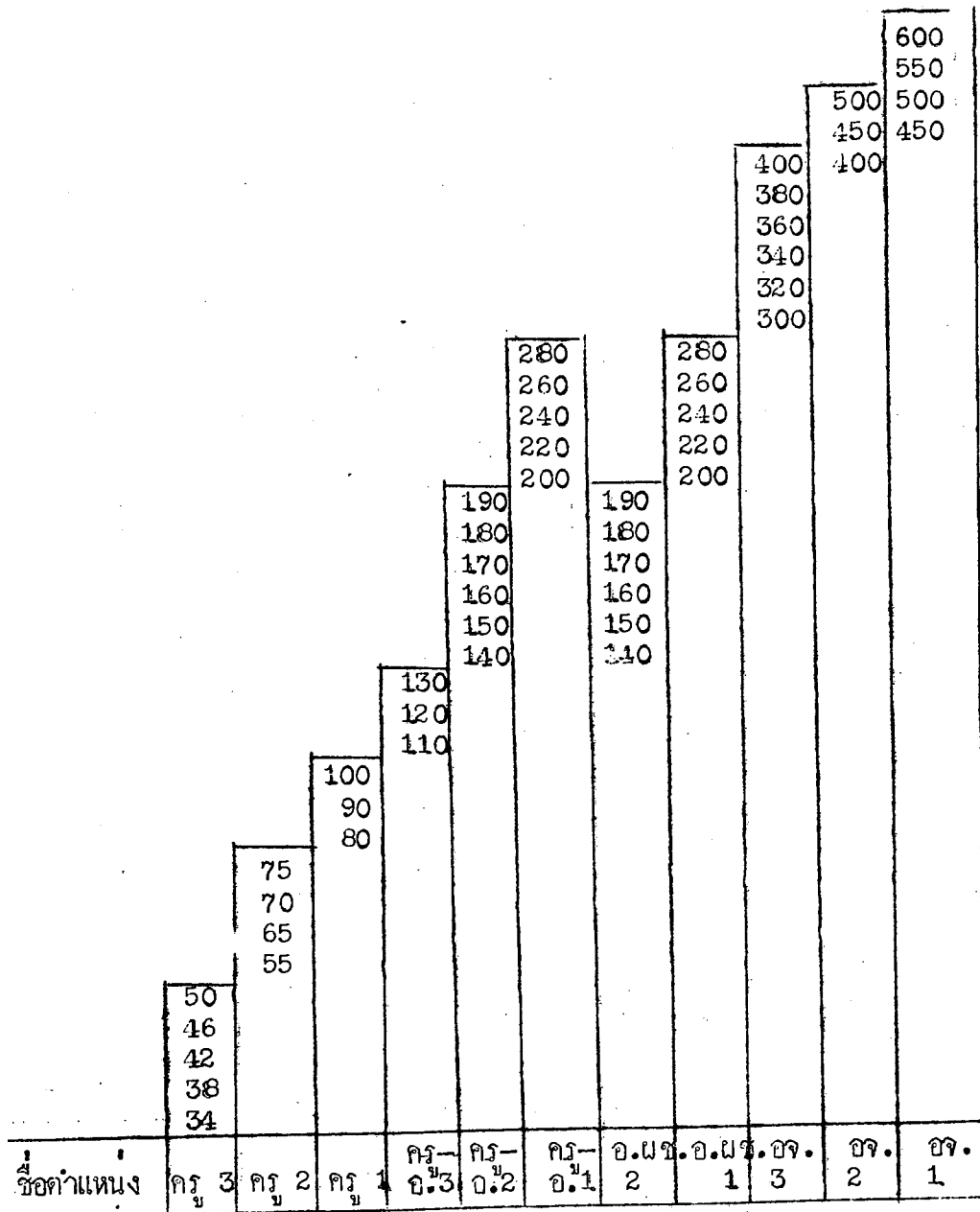
ตำแหน่งในกรมวิชาการ	ตำแหน่งข้าราชการพลเรือน	ขนาดของตำแหน่ง
ครูจัตวา	เสมียนพนักงาน	จัตวา
ครูใหญ่จัตวา	เสมียนพนักงาน	จัตวา
ครูตรี	ประจำแผนก	ตรี
ครูใหญ่ตรี	ประจำแผนก	ตรี
อาจารย์ตรี	ประจำแผนก	ตรี
ผู้ช่วยครูใหญ่โท	ประจำแผนก	ตรี
ครูโท	หัวหน้าแผนก	โท
ครูใหญ่โท	หัวหน้าแผนก	โท
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โท	หัวหน้าแผนก	โท
อาจารย์เอก	หัวหน้ากอง	เอก
อาจารย์ใหญ่เอก	หัวหน้ากอง	เอก

การกำหนดเงินเดือนครูรัฐบาล ปี 2477 แมตตามพระราชกฤษฎีกาให้เงินเดือนแตกต่างกันตามตำแหน่ง แต่เมื่อตำแหน่งต่าง ๆ ของครู ก็กำหนดขึ้นมาจากรูฐิ โดยไม่ได้รับหน้าที่งานที่ต้องปฏิบัติไว้ ดังนั้นจึงถือว่า ฐิเป็นตัวกำหนดเงินเดือนในชั้นต้น และความ - สามารถความดีความชอบ เป็นตัวกำหนดเงินเดือนในภายหลัง

บัญชีอัตราเงินเดือน บัญชีอัตราเงินเดือนยังคงมีโครงสร้างตามแนวเดิม ซึ่งเป็นการแก้ไขปรับปรุงเพียงตัวเลขแสดงจำนวนเงินเท่านั้น (ดูแผนภูมิบัญชีอัตราเงินเดือน หน้า 85)

ในปี ในปี 2482 บัญชีอัตราเงินเดือนเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะการกำหนดตำแหน่งให้เป็นจัตวา ตรี โท เอก พิเศษ ซึ่งตำแหน่งก็เปลี่ยนมาใช้ว่า ครูจัตวา ครูตรี

แผนภูมิที่ 10 บัญชีอัตราเงินเคียนครุ รัฐบาล 2477

ที่มา: คัดแปลงจากพระราชกฤษฎีกากำหนดอัตราเงินเคียนข้าราชการสามัญ กระทรวงธรรมการ
(ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2477

ครูโท อาจารย์เอก (คู่มือผู้มีบัญชีอัตราเงินเดือน ปี 2482 หน้า 87)

ความเปลี่ยนแปลงของครูประจำภาคหลังปี 2491 พระราชบัญญัติระเบียบ -
ข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2491 ได้กำหนดให้ครูประจำภาค สาระวิชาศึกษา
ได้เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ดังนั้น ครูคนใดที่มีคุณสมบัติตรงตามมาตรา 32 แห่งพระราช -
บัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน 2485 คือ มีสัญชาติไทย วัยเกิน 18 ปี มีความเลื่อมใสใน
การปกครองแบบรัฐธรรมนูญ ไม่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ ศีลธรรมและเศรษฐกิจ ไม่เคย
ถูกจำคุก และมีประกาศนียบัตรครูหรือมัธยม 6 หรือเทียบเท่า หรือทำงานมานาน 5 ปี มีเงิน -
เดือน 20 บาท หรือทำงานติดต่อกัน 10 ปี⁹¹ ก็ได้รับการยกฐานะเป็นข้าราชการทั้งสิ้น และ
ก.พ. ก็ไปปรับปรุงอัตราเงินเดือนใหม่ โดยกำหนดเป็นกลุ่มตามชั้นของข้าราชการ ในแต่ละชั้น
ก็ประกอบด้วยอันดับ และในแต่ละอันดับก็มีขั้นหรืออัตราเงินเดือน (คู่มือผู้มีบัญชีอัตราเงินเดือน
ข้าราชการพลเรือน หน้า 88 และ 89) ดังนั้น เงินเดือนจึงประกอบด้วยชั้น อันดับ และ ชั้น
เช่น ชั้นตรี อันดับ 1 ชั้น 750 บาท หรือ ชั้นเอก อันดับ 2 ชั้น 4,000 บาท เป็นต้น

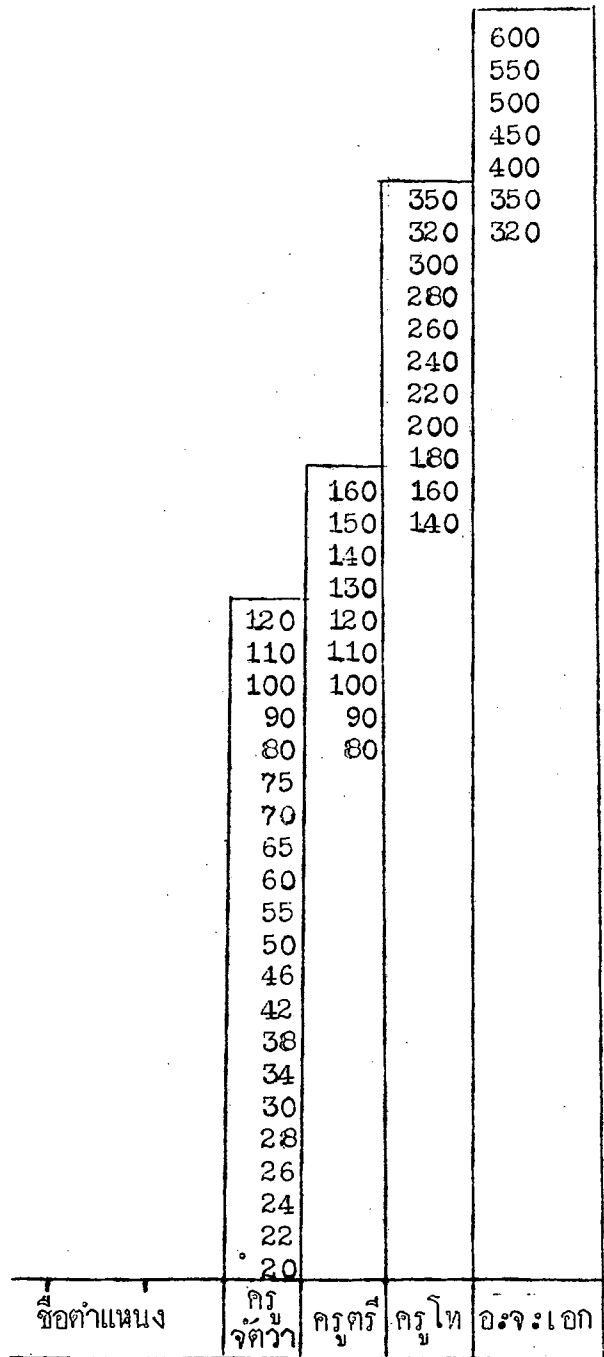
ลักษณะโครงสร้างของบัญชีอัตราเงินเดือน ชั้นยศเป็นสิ่งที่กำหนดฐานะทาง
กฎหมายให้แก่บุคคล เพื่อบุคคลใดมีสิทธิในการปฏิบัติหน้าที่การงานในตำแหน่งต่าง ๆ ของทาง -
ราชการ ในการกำหนดเงินเดือนก็ให้ตามชั้นยศ ซึ่งแต่ละชั้นยศก็จัดอัตราเงินเดือนไว้เป็นกลุ่ม ๆ
ได้แก่กลุ่มชั้นจัตวา กลุ่มชั้นตรี กลุ่มชั้นโท กลุ่มชั้นเอก และ กลุ่มชั้นพิเศษ

ชั้นของเงินเดือน กลุ่มหรือชั้นของเงินเดือนนี้กำหนดโดยใช้ระดับความรู้
ตามประกาศนียบัตร และความสามารถ ความชำนาญ ที่เกิดจากประสบการณ์เนื่องจากไต่ผ่าน
งานมาหลายปี เป็นหลักการสำคัญ

อันดับของเงินเดือน ในกลุ่มของงานชั้นหนึ่ง ๆ ย่อมประกอบไปด้วยบุคคล
ที่มีความสามารถในการทำงานแตกต่างกัน ตามระดับแห่งประสบการณ์ ที่เรียกว่า ฮิวส์ ใน

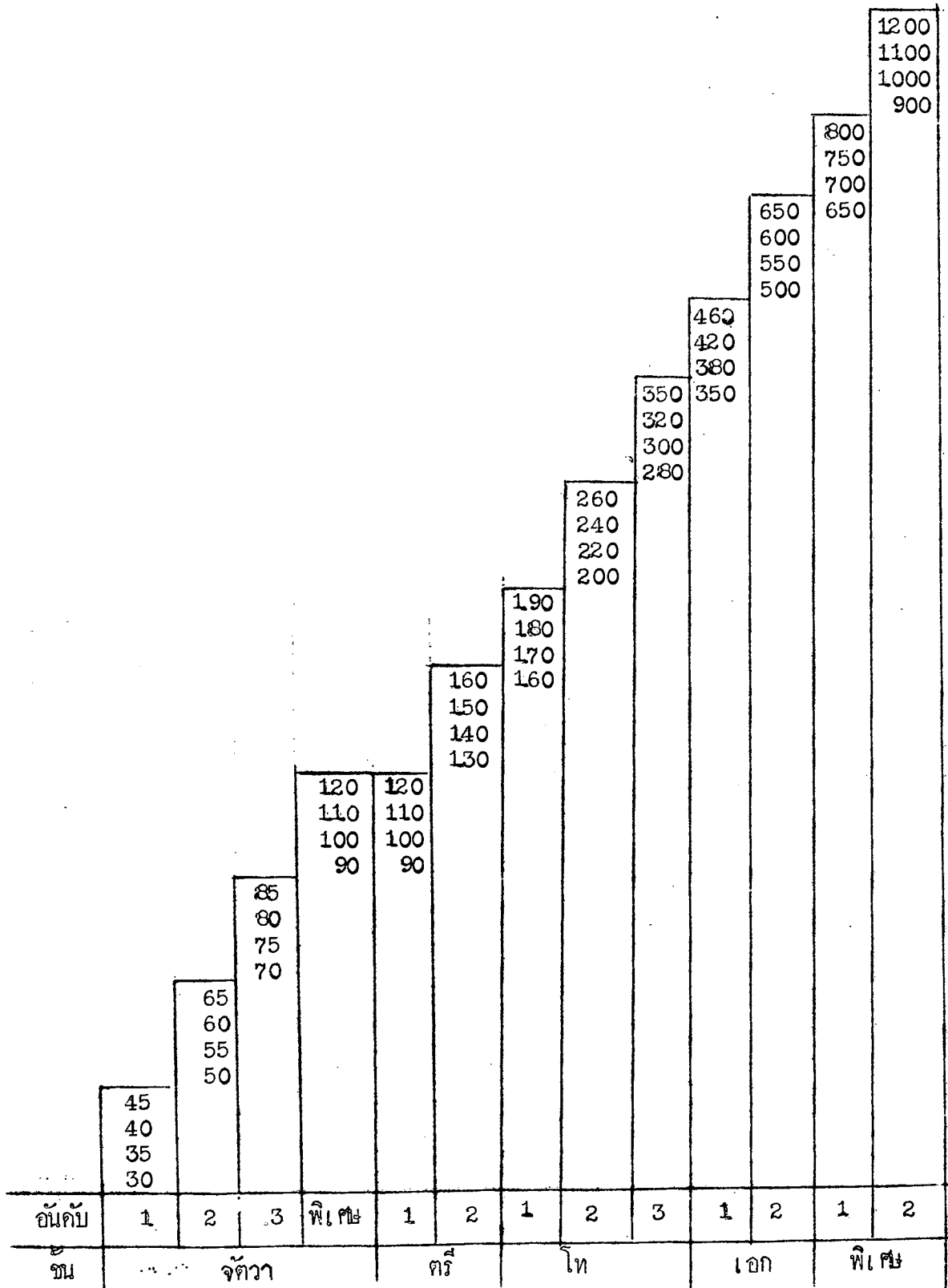
⁹¹ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 65 ตอนที่ 24 หน้า 280 .

แผนภูมิที่ 11 บัญชีอัตราเงินเดือนครูรัฐบาล 2482

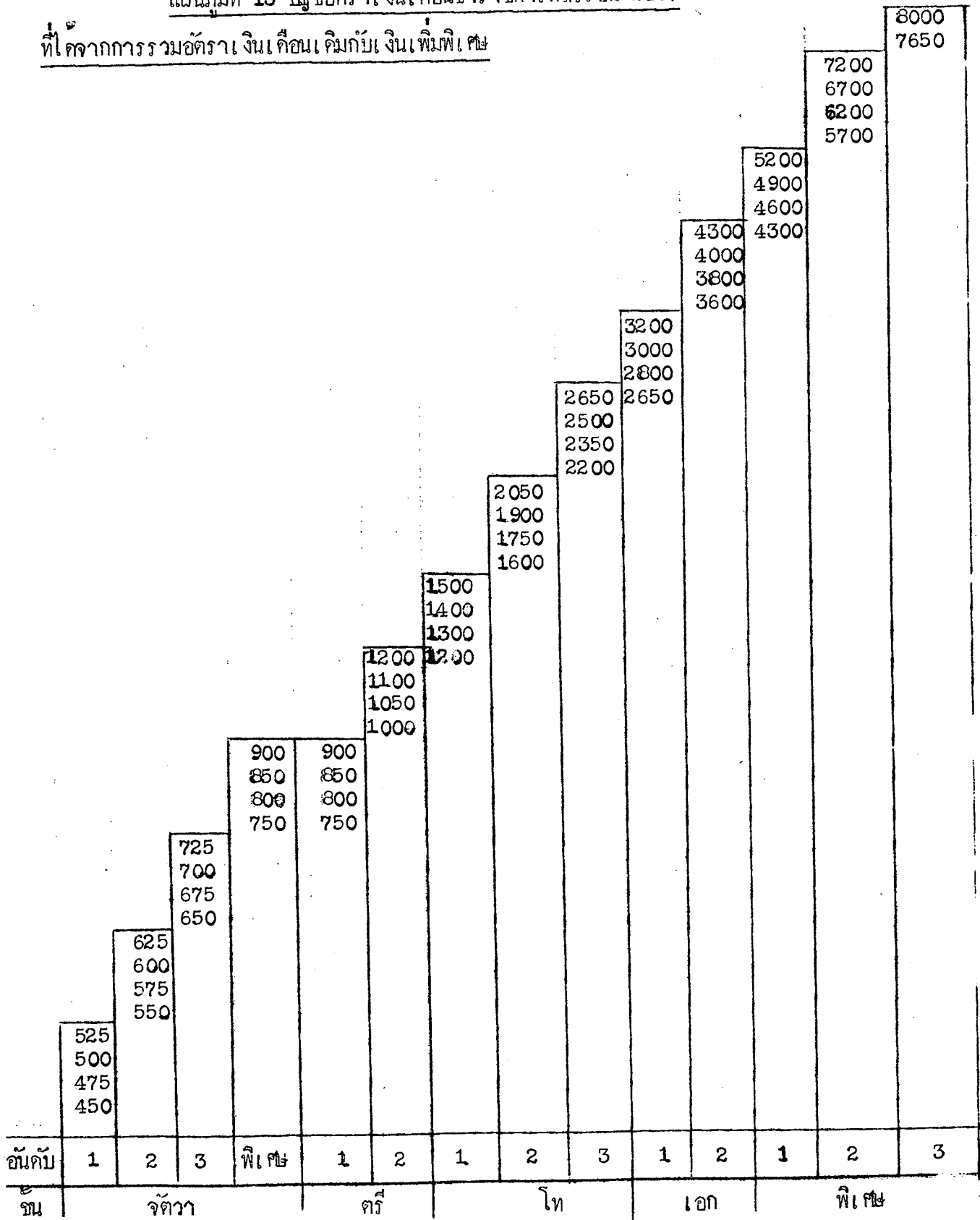
ที่มา: คัดแปลงจากบัญชีหมายเลข 2 ทายพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน 2482

แผนภูมิที่ 12 ผู้ซื้อตราเงินเค็มขาราชการพลเรือน 2491

แผนภูมิที่ 13 บัญชีอัตราเงินเดือนข้าราชการพลเรือน 2497

ที่ไต่จากการรวมอัตราเงินเดือนเดิมกับเงินเพิ่มพิเศษ

กลุ่มเงินเคียนจึงกำหนดให้มากน้อยต่างกันเป็นกลุ่มย่อย เช่น ผู้มีเงินเคียนปี 2510 ถือเอา -
 ประสภารณ์ 5 ปี เป็น 1 อันคับ ไขตัวเลขเป็นสัญลักษณ์ว่า อันคับ 1 อันคับ 2 อันคับ 3
 เป็นต้น

ชั้นของเงินเคียน ในแต่ละกลุ่มย่อยของประสภารณ์ 5 ปี หรือ
 1 อันคับ ก็มีบุคคลที่มีความสามารถแตกต่างกันตามประสภารณ์ 1 ปี แต่ละ 1 ปี ก็ให้เงินเคียน
 แยกต่างตามชั้น หรือ อัตรา ที่กำหนดไว้เป็นจำนวนเงินที่บุคคลมีสิทธิไ้จริง
 อัตราเหล่านี้บางทีก็เรียกกันว่า ชั้นวัง แต่ใช้เฉพาะภาษาพูดเท่านั้น
 ทางราชการไม่ได้ใช้^{๑๒} ในการกล่าวถึงเงินเคียนของระบุนยศ อันคับ และชั้นพร้อม ๆ กัน
 จึงจะทราบว่ามีเงินเคียนรับจริงเท่าใด (ดูแผนภูมิหน้า ๑๑)

5. ยุคสำรวจแจกตำแหน่ง (2518 - ฝนตกไป)

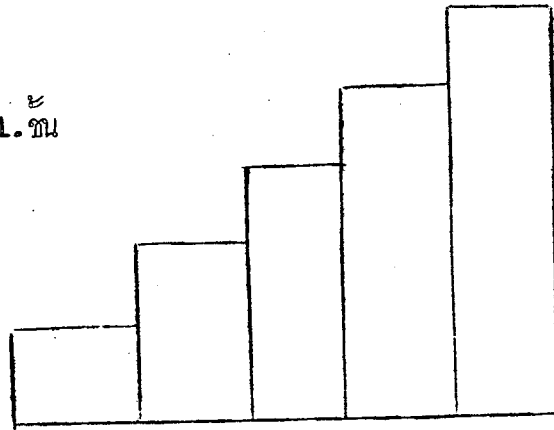
นับตั้งแต่ประเทศไทยได้กฎหมายจัดระบบข้าราชการพลเรือน ในระยะเวลา
 ครึ่งศตวรรษนั้น ได้แก้ไขกฎหมายเหล่านี้ หลายครั้งหลายหน เพื่อความเหมาะสมกับสภาพการ
 ชิงการแก้ไขกระทำในรูปการออกพระราชบัญญัติ และฉบับที่ใช้นานที่สุด คือ พระราชบัญญัติ -
 ระเบียบข้าราชการพลเรือน 2497 ซึ่งใช้นานถึง 20 ปี โดยมีแก้ไขเพิ่มเติมในสาระสำคัญ
 แต่ประการใด จนหลักปฏิบัติและแนวความคิดบางอย่างล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
 ทางการบริหารราชการในปัจจุบัน ก.พ.จึงต้องแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติ เพื่อประโยชน์ใน
 การบริหารงานบุคคลตามแนวใหม่ ให้เกิดความเป็นระเบียบ ได้มาตรฐานคุ้มครอง และให้หลัก
 ประกันความเป็นธรรมแก่ข้าราชการมากขึ้น ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่ให้แยกข้าราชการ -
 การเมืองกับข้าราชการประจำ ให้เปลี่ยนลักษณะข้าราชการพลเรือน มิได้เป็นเจ้าของมูลนายดัง
 แดกเช่น สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้โอนมติร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
 ฉบับ 2518 ให้ออกใช้เป็นกฎหมายได้

^{๑๒} สมฤทธิ์ ลำเจียก. หัวหน้ากองคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา สัมภาษณ์

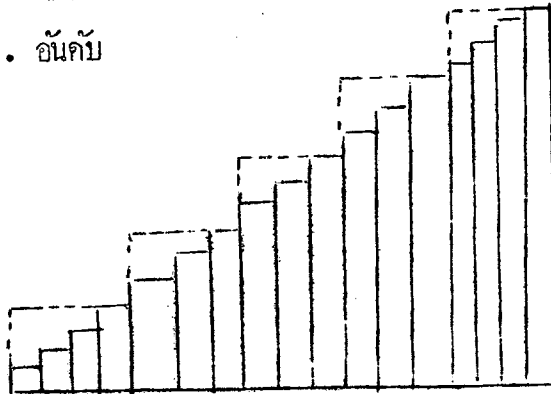

แผนภูมิที่ 14 แสดงลักษณะ ๕ ทน อันค้ำ และ ๕ ขนของเงินเฟ้อ

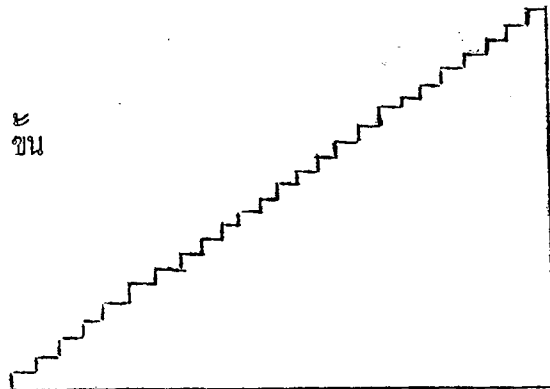
1. ๕ ทน

2. อันค้ำ

3. ๕ ขน

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนฉบับใหม่ คือ

(1) กำหนดให้ ก.พ. มีบทบาทและทำหน้าที่ในฐานะองค์การกลางบริหารงานบุคคลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการกำหนดอัตราเงินเดือนให้เป็นธรรม และหาทางแก้ปัญหาข้าราชการลงงาน ซึ่งแต่เดิมขาดขวัญมีคิชอบและควบคุม จึงให้ ก.พ.รับหน้าที่ในการติดตามและศึกษา เพื่อเสนอรัฐบาลให้ปรับปรุงแก้ไข (2) เปลี่ยนโครงสร้างของระบบข้าราชการ โดยเลิกชั้นยศประจำตัว เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ราชการแต่อย่างใด และให้ข้าราชการจำแนกตำแหน่งซึ่งถือเอาหน้าที่งาน ความรับผิดชอบ และระดับความยากง่ายของงานเป็นหลักในการจัดระบบงาน⁹³

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน 2518 เริ่มมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2518 และกระทรวงศึกษาธิการก็ออกจัดระเบียบงานของครูตามควย โดยประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู 2518 เมื่อ 30 ตุลาคม ศก.เดียวกัน

ผลงานจัดการศึกษาในอดีตที่ทำให้การไร้ระบบจำแนกตำแหน่งของข้าราชการมีปัญหา การศึกษาที่คนรุ่นเก่าได้พยายามจัดกันมา คงได้กล่าวแล้วในบทก่อน ๆ นั้น ก่อให้เกิดผลต่อเนื่องถึงปัจจุบัน 2 ประการ คือ (1) ความไม่มีเอกภาพในการบริหารงานบุคคล เพราะส่วนราชการหลายฝ่าย ได้เขารับมีคิชอบในการจัดโรงเรียน โดยที่ต่างฝ่ายต่างจัดอย่างไม่ค่อยประสานงานกัน มีผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบริหารงานแทบทุกทาง⁹⁴ (2) การนำระบบงานของข้าราชการอื่นมาใช้กับระบบงานของข้าราชการครู โดยที่ลักษณะงานของครูไม่เหมือนกับลักษณะงานของข้าราชการอื่น⁹⁵ ดังนั้น เมื่อกระทรวงศึกษาธิการ นำระบบจำแนก

⁹³ สำนักงาน ก.พ. เอกสารอัครสำเนาประกอบการบรรยายในการอบรมความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. 9 - 11 กุมภาพันธ์ 2519. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁹⁴ อาจารย์อุดมศึกษาแห่งประเทศไทย, สมาคม. แนวทางปฏิรูปการศึกษาสำหรับรัฐบาล ในอนาคต (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ลโปรดักชั่น จำกัด, 2516), หน้า 20-21 .

⁹⁵ ประพนธ์ น. นคร. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตำแหน่งมาใช้ โดยไม่คำนึงถึงผลที่สืบเนื่องมาจากอดีต จึงประสบปัญหามากมาย ดังปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชนอยู่เสมอ เช่น เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2519 ผู้แทนครูเขต 12 โค้เซพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับปัญหาการจำแนกตำแหน่งข้าราชการครู ตามพระราชกฤษฎีกา 2518 รัฐมนตรีรับไว้พิจารณา⁹⁶ และคณะกรรมการอำนวยการครูสภา ก็ตกใจที่จะปรับปรุงใหม่ โดยยึดความเสมอภาคเป็นหลัก ซึ่งคาดว่าจะกระทำโดยเร็วให้แล้วเสร็จภายใน 30 กันยายน 2519⁹⁷

เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2519 ก็มีการอภิปรายที่หอประชุมครูสภา เรื่องปัญหา พี.ซี. กับข้าราชการครู สรุปได้ว่า การกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนตามพระราชกฤษฎีกาวาดวงระเบียบข้าราชการครู 2518 ที่ประกาศใช้ นั้น ยังไม่ชอบด้วยหลักการของระบบจำแนกตำแหน่ง และยังไม่มีความเหมาะสมกับลักษณะงานของครู จึงต้องปรับปรุงใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่อความสมบูรณ์⁹⁸

ดังนั้น รายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งและอัตราเงินเดือนของครูในยุคนี้นี้ จึงเป็นการยุติไม่ได้จนกว่าจะได้งานการปรับปรุงแล้ว

การกำหนดอัตราเงินเดือนข้าราชการ

สิ่งที่ปัญหาหนักที่สุดในการบริหารงานบุคคล คือ ความเหมาะสมในการกำหนดเงินเดือน⁹⁹ เกสสัน เอช. โอเวอร์ค ไคกล่าวไว้ในบทความเรื่อง เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ

⁹⁶ ขาว, เกล็ดใหม่. 27 มกราคม 2519.

⁹⁷ ขาวกระทรวงศึกษาธิการ. ปีที่ 3 ฉบับที่ 450, 26 มกราคม 2519.

⁹⁸ ครูสภา "ปัญหา พี.ซี.กับข้าราชการครู", การอภิปราย. หอประชุมครูสภา. กระทรวงศึกษาธิการ. 15 กุมภาพันธ์ 2519.

⁹⁹ วิทยุ สาคร. การบริหารงานบุคคล (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2517), หน้า 288.

ในการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมว่า ตัวแปรอันสำคัญที่สุดคือเงิน เดือน ครูที่ไ้รับเงินเดือนสูง ย่อมทำงานไ้ผลคือ เงินเดือนจึงเป็นเครื่องชี้ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลใด เพราะ ครูคนที่มีเงินเดือนน้อยจนไม่ทำความสุขให้แก่ครอบครัวได้ถูกยากที่ทำให้เขาสร้างผลงานที่ไ้¹⁰⁰

ผลงานวิจัยจำนวนมากก็ยืนยันแน้ช้กว่า คุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับ - คุณภาพของครูเป็นประการสำคัญที่สุด และเงินเดือนเป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพของครูให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดังนั้น การกำหนดเงินเดือนครูจึงต้องกระทำให้บรรลุเป้าหมายนี้

ปัญหาเงินเดือน ข้าราชการพลเรือนแทบทุกประเภท มีปัญหาเหมือนกัน คือ ไ้รับเงินเดือนไม่พอใ้จ่ายในการครองชีพ โดยเฉพาะในชั้นจ้ตัวและชั้นตรี¹⁰¹ ซึ่งปัญหานี้ เกิดจากวิธีการกำหนดอัตราเงินเดือนของรัฐบาล ที่ไม่ไ้คำนึงถึงค่าครองชีพ ไม่ไ้สำรวจ ภาวะเงินเดือน และพึงขอเสนอแนะของใคร่ทั้งสิน นอกจากคำนึงถึงแต่เพียงงบประมาณราย - จ่ายประจำปีของรัฐบาลเป็นประการสำคัญ¹⁰²

หลักการกำหนดเงินเดือน เงินเดือนเป็นค่าตอบแทนการปฏิบัติงาน หลักการ ตอบแทนการท้งานที่ไ้ที่สุด คือ การย้คหน้าที่การงาน ความรับผิดชอบและระดับความยากง่ายของ งานที่บุคคลปฏิบัติทำงานเทากัน ก็ควรไ้รับค่าตอบแทนเทากัน

การกำหนดค่าตอบแทนที่จะให้ไปตามหลักการนี้ไ้ หน่วยงานจำเป็น ต้องจัดระบบงานที่ย้คถ้หน้าที่การงานที่กำหนดไ้ปฏิบัติในตำแหน่งต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ในการกำหนด อัตราเงินเดือน ซึ่งมากน้อยตามความสามารถในการทำงานของบุคคล อัตราค่าจ้างท้องถิ่นและ

¹⁰⁰Glen F.Ovard. "Implementing Effective Instrument", Administration of the Changing Secondary School (State 1966), pp.216-218

¹⁰¹พรพนงาม บริราช. ผลการปรับปรุงอัตราเงินเดือนข้าราชการพลเรือน 2510 ต่อ ภาวะความเป็นอยู่ของข้าราชการ, "วิทยานิพนธ์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2514

¹⁰²จรส์ ตรีสุทรศน์. "ทัศนคติของข้าราชการระดับชั้นโทในส่วนกลางของกระทรวง - เศรษฐการที่มีต่อการปรับปรุงอัตราเงินเดือนข้าราชการ 2510", วิทยานิพนธ์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2511.

ระดับค่าครองชีพในขณะนั้น¹⁰³

ผู้มีหน้าที่กำหนดเงินเดือน หน่วยงานที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ในการพิจารณา
เงินเดือนของข้าราชการ คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) พระราชบัญญัติ
ระเบียบข้าราชการพลเรือน 2518 กำหนดให้ ก.พ. มีหน้าที่รายงานคณะกรรมการรัฐมนตรี ในกรณีที่ว่า
ครองชีพเปลี่ยนแปลงไปมาก หรือ การจัดสวัสดิการสำหรับข้าราชการยังไม่เหมาะสม เพื่อให้คณะ
รัฐมนตรีพิจารณาปรับปรุงเงินเดือนหรือเงินเพิ่มค่าครองชีพ หรือสวัสดิการสำหรับข้าราชการพลเรือน
ให้เหมาะสม

2. สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่พิจารณาและเสนอ -
นโยบายการคลัง แผนการคลัง จัดเตรียมงบประมาณและควบคุมการดำเนินงานตามงบประมาณ

3. กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง มีหน้าที่พิจารณาหลักเกณฑ์ และ
วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมงบประมาณ จ่ายเงินงบประมาณให้เป็นไปโดยประหยัดและเป็นระเบียบ
ควบคุมบัญชีเงินเดือนฐานะทางการเงินของรัฐ

ในทางปฏิบัติของการกำหนดอัตราเงินเดือน ค่าเนื้องานในรูปคณะกรรมการ
ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ก.พ. เจ้าหน้าที่สำนักงบประมาณ เจ้าหน้าที่กรมบัญชีกลาง และ
ตัวแทนของกระทรวงต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณา โดยอัตราเงินเดือนเหล่านี้ ก.พ. เป็นผู้กำหนด¹⁰⁴

กระบวนการกำหนดเงินเดือน ก.พ. เป็นผู้กำหนดนโยบายเงินเดือนข้าราชการ
ในแต่ละปีว่า เป็นจำนวนเงินเท่าใด และทางสำนักงบประมาณก็กำหนดค่างานของลูกจ้างชั่วคราว

¹⁰³Standard and Survey Division, California State Personnel
Board, Salary Setting in California State Civil Service (U.S.A.
1969) p.10.

¹⁰⁴ ประยูร พรหมทองสุข. กองเงินเดือน กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง,
สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2519

โดยถืออัตราเปรียบเทียบกับเงินเคียนของข้าราชการ

เมื่อ ก.พ. กำหนดอัตราเงินเคียน อัตรากำลังและเงินเคียนเพิ่ม ซึ่งรวมยอดเป็นงบประมาณเงินเคียนแล้ว ก็เสนอสำนักงบประมาณเพื่อพิจารณาว่า ฐานะทางการคลังจะอำนวยให้งบประมาณเงินเคียน ที่ ก.พ. เสนอมาเป็นไปได้หรือไม่ ซึ่งสำนักงานจะเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินใจว่าควรจะเป็นไปในรูปใด

การพิจารณาเงินเคียนของสำนักงบประมาณตามที่ ก.พ. เสนอมานั้น คำวินิจฉัย (1) นโยบายของรัฐบาลในเรื่องเงินเคียนของข้าราชการ ถ้ารัฐบาลมีนโยบายเพิ่ม แม้ฐานะทางการคลังของรัฐไม่ค้ำยก็ สำนักงบประมาณก็จะหาทางเพิ่มตามที่เสนอมาได้ (2) ราคาค่าครองชีพ ซึ่งพิจารณาจากดัชนีราคาค่าครองชีพแต่ละปี แต่ประการหลังนี้มีความสำคัญเป็นรอง

อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายของรัฐบาลก็ต้องขอคำปรึกษาจากสำนักงบประมาณ เพื่อให้รู้สถานการณ์ทางการคลังก่อน ถ้าเงินพอหรือสำนักงบประมาณหาเงินได้ รัฐบาลก็กำหนดนโยบายนั้น¹⁰⁵

กรมบัญชีกลางและผู้แทนราชการฝ่ายอื่น มีหน้าที่ให้ขอ เสนอแนะและลงมติ ซึ่งการปฏิบัติส่วนใหญ่ก็เป็นไปตามแบบแผนที่เคยปฏิบัติกันมา เป็นสำคัญ ความริเริ่มในแนวใหม่ ๆ จึงไม่ค่อยมี¹⁰⁶

วิธีปรับปรุงอัตราเงินเคียน การปรับปรุงอัตราเงินเคียนของข้าราชการตามแบบเก่า กระทำโดยการออกกฎหมาย เพื่อเปลี่ยนบัญชีอัตราเงินเคียนทายพระราชบัญญัติ

การปรับปรุงเงินเคียนข้าราชการรัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย แต่จะมีรายละเอียดอย่างไร ขึ้นอยู่กับกำหนดของคณะกรรมการ ที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ก.พ.

¹⁰⁵ ณรงค์ จันทโรจนวงศ์, นักวิเคราะห์งบประมาณเอกสำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรีก, สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2519

¹⁰⁶ ประยูร พรรคทองสุข, เรื่องเดิม.

เจ้าหน้าที่สำนักงาน เจ้าหน้าที่กรมบัญชีกลาง และยูแทนของส่วนราชการ ซึ่งร่วมกัน
พิจารณาตามความเหมาะสม

เมื่อตกลงใจว่าควรให้เป็นไปในรูปใดแล้ว ก.พ.ก็ตราพระราชบัญญัติ -
ระเบียบข้าราชการพลเรือน เปลี่ยนบัญชีอัตราเงินเดือนนายพระราชนัดดา ดำเนินตามขั้นตอนแห่ง
กระบวนการจนเป็นกฎหมายประกาศใช้ต่อไป

แต่ในทางปฏิบัติแนวนี้มีความยุ่งยาก ซักซา ไม่ค่อยทันกับเหตุการณ์ ดังนั้น
พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน 2518 จึงแก้ไขวิธีการปรับปรุงอัตราเงินเดือนเสียใหม่
โดยการกำหนดอัตราเงินเดือนไว้ 6 บัญชี ในทนายพระราชนัดดาฉบับเดียว และให้ ก.พ. คอย
สำรวจภาวะค่าครองชีพ เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมกับอัตราเงินเดือนที่ใช้อยู่ เมื่อเห็นว่า
สมควรปรับปรุง ก็ออกพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนบัญชีเงินเดือนให้ทันที

รูปแบบของตำแหน่งและอัตราเงินเดือนข้าราชการครุฑตามระบบจำแนกตำแหน่ง

การกำหนดหน้าที่การงานตามระบบจำแนกตำแหน่งนี้ ต้องดำเนินการโดยนักวิเคราะห์
งานบุคคล ผู้ซึ่งได้รับการฝึกอบรมอย่างดี มีการควบคุมของผู้เชี่ยวชาญอย่างใกล้ชิด และต้อง
ปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ในการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์งานที่จะนำไปใช้ในการกำหนด
ตำแหน่ง

ลำดับแห่งกระบวนการที่นักวิเคราะห์งานบุคคลของสำนักงาน ก.พ. ปฏิบัติมีดังนี้¹⁰⁷

1. ช้วางแผนการปฏิรูป นักวิเคราะห์ต้องศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่ -
เกี่ยวกับหน่วยงานที่ประสงค์จะวิเคราะห์งานเสียก่อน เพื่อทำความรู้จักกับลักษณะงานของหน่วย
งานอย่างกว้าง ๆ พร้อมกับวางแผนการปฏิบัติงานว่าจะทำอะไร เมื่อใด ใ้ใคร และดำเนินการ -
อย่างไร

¹⁰⁷ธีรยุทธ หล่อเลิศรัตน์. "เทคนิคการจำแนกตำแหน่ง", เอกสารอัครเสนา
การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับ พี.ซี. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 9-11 กุมภาพันธ์ 2519

2. ขั้นปฏิบัติ นักวิเคราะห์ออกปฏิบัติการ สนาม เพื่อรวบรวมข้อมูลตามแผน ซึ่งกระทำโดยการใ้แบบสอบถามให้คนในหน่วยงานให้คำตอบ การสัมภาษณ์และดูงานในหน่วย อันเป็นการสร้างความเข้าใจงานของหน่วยนั้นให้ถูกต้องที่สุด

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ไ้จากการปฏิบัติงานสนามมาวิเคราะห์ตามหลักวิชา แล้วสรุปเป็นรูปแบบของงานอย่างคร่าว ๆ เป็นการชั่วคราว

4. ขั้นตรวจสอบ ออกปฏิบัติงานสนามอีกครั้งหนึ่ง โดยไปศึกษาหน่วยงานเดิมอีกครั้ง เมื่อตรวจสอบความถูกต้อง หรือเพิ่มเติมส่วนที่เป็นข้อบกพร่องให้สมบูรณ์

5. ขั้นกำหนดรูปแบบของตำแหน่ง เมื่อตรวจสอบเป็นที่พอใจแล้ว ก็นำรูปแบบของตำแหน่งที่กำหนดอย่างคร่าว ๆ นั้นมาพิจารณาใหม่ โดยวิเคราะห์งานอย่างละเอียดเป็นครั้งสุดท้าย ปรับปรุงแก้ไขจนถุกถ้วนดีแล้ว ก็กำหนดตำแหน่ง จักระดับตำแหน่ง และเขียนรายละเอียดของงานในตำแหน่ง ไว้เป็นมาตรฐานกลางต่อไป

6. ขั้นนำไปใช้และบำรุงรักษา ไ้มาตรฐานแล้วก็ประกาศใช้ในหน่วยงานนั้น ๆ และต้องคอยดูแล ปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ในคานมาตรฐานและเงินเดือนของตำแหน่ง

การกำหนดตำแหน่งและเงินเดือนของข้าราชการตามระบบจำแนกตำแหน่งที่ผู้เขียนจะกระทำต่อไปนี้ มิใช่ปฏิบัติตามขั้นตอนแห่งกระบวนการ ตามหลักการของระบบนี้ดังได้กล่าวมาแล้ว เพราะในการกำหนดตำแหน่งนี้ถือตามแนวของนักวิเคราะห์งานของกระทรวง - ศึกษาธิการ ผู้กำหนดตำแหน่งและเงินเดือนตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู 2518 ได้ดำเนินการตามขั้นตอนแห่งกระบวนการนี้แล้ว และผู้เขียนถือเป็นแนวทางในการพิจารณาเพื่อทบทวนและกำหนดใหม่ โดยใ้ข้อมูลที่ไ้จากการศึกษาระบบงานในอดีตและหลักการของระบบจำแนกตำแหน่ง เป็นหลักในการจักระดับของงานและเงินเดือนตามแนวความคิดของผู้เขียนเท่านั้น

หลักการและเหตุผล แนวความคิดเหล่านี้ไ้จากการศึกษาระบบบริหารการศึกษา ระบบบริหารงานบุคคลของครูในอดีต และการศึกษาระบบจำแนกตำแหน่งอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วสรุปเป็นหลักการและเหตุผล ในการกำหนดรูปแบบตำแหน่งของครูว่า

1. ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่เกี่ยวกับการให้การศึกษา การอบรมนักเรียน ถือเป็นสายงานสอนทั้งหมด เพราะทุกคนมีวุฒิทางวิชาชีพ มีประสบการณ์และมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเหมือนกัน
2. ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่อื่นเกี่ยวข้องกับทางการศึกษาอบรมนักเรียน ถือเป็นสายงานอื่นแตกต่างจากสายงานสอน ซึ่งยอมเป็นไปตามหลักการของการกำหนดตำแหน่งแห่งราชการพลเรือนสามัญ จึงไม่อยู่ในประเด็นที่จะกล่าวถึงต่อไป
3. การศึกษาทุกระดับมีความสำคัญเท่ากันหมด เพราะมีความจำเป็นต่อชาติบ้านเมืองเหมือนกันทั้งสิ้น มีลักษณะเป็นระบบของตนเอง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะหากระดับหนึ่งระดับใดไม่ได้
4. วุฒิทางวิชาชีพของครูมีความสำคัญมาก เพราะวุฒิเป็นปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดขีดความสามารถขั้นต้นในการปฏิบัติหน้าที่ คนที่มีวุฒิสอง ย่อมถือได้ว่ามีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่สูง ดังนั้นในการบรรจุบุคคลเข้าระดับงานครั้งแรก จะต้องพิจารณาจากคุณวุฒิแต่ในเลื่อนระดับงาน ถือความสามารถในการปฏิบัติงาน การปรับปรุงการคิดค้นวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการทำงานเป็นสำคัญ
5. บุคคลที่ปฏิบัติงานระดับโรงเรียน มีความสำคัญที่สุดในระบบการศึกษา เพราะคุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับกำลังใจ ความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลเหล่านี้
6. การปฏิบัติงานทางการศึกษาทุกระดับ มีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งสิ้น จะแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะรายละเอียดในวิธีปฏิบัติและเพื่อหาสาระของวิชาที่สอนเท่านั้น
7. ปริมาณงาน ความรับผิดชอบของครู ขึ้นอยู่กับปริมาณนักเรียน และผลทางคุณภาพของการของเด็ก โรงเรียนขนาดใหญ่จึงมีปริมาณงานมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก
8. ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่และความรับผิดชอบกว้างขวางกว่าครูประจำชั้นหรือครูพิเศษ เพราะต้องรับผิดชอบงานด้านอื่น ๆ อีก นอกเหนือจากงานสอน
9. ปริมาณนักเรียน ครู ห้องเรียนถือเกณฑ์ดังนี้ นักเรียนโดยเฉลี่ย 20 คน/ครู 1 คน นักเรียนไม่เกิน 45 คน/ 1 ห้องเรียน นักเรียน 250 คน/ภารโรง 1 คน

10. ครูที่ปฏิบัติงานติดต่อกันเป็นเวลานาน ย่อมทำงานได้ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่า และครูที่มีวุฒิทางวิชาชีพสูงกว่า ก็ย่อมมีขีดความสามารถสูงกว่า เพราะมีทั้งประสบการณ์และหลักการ ทฤษฎีที่เรียนไปจากสถาบัน

11. การฝึกอบรมความรู้นี้มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างยิ่ง เพราะทำให้ได้รับความรู้ที่ตรงกับสายงาน ฝ่ายบริหารจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องของกันกับเรื่องนี้ด้วย

12. การกำหนดเพดานเงินเดือนแต่ละตำแหน่งไว้สูง ก็เพื่อความสะดวกในการเลื่อนเงินเดือน มีให้ถึงขีดสูงสุดเร็วเกินไป อันเป็นเหตุให้ต้องย้ายบุคคลไปสู่ตำแหน่งใหม่ที่เพดานเงินเดือนสูงกว่า ซึ่งเป็นการป้องกันกรย้ายบุคคลและสับสนเลื่อนขั้นบ่อย ๆ โดยไม่จำเป็น

ชื่อตำแหน่งและระดับเงินเดือน ผู้มีหน้าที่สอนในสถานศึกษาและมีฐานะเป็น -
ข้าราชการครู เรียกว่าชื่อตำแหน่งดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา เรียกว่า ครู จัดเป็น 5 ขั้น คือ

- ครู 1 เงินเดือนระดับ 1 - 3
- ครู 2 เงินเดือนระดับ 2 - 4
- ครู 3 เงินเดือนระดับ 3 - 5
- ครู 4 เงินเดือนระดับ 4 - 6
- ครู 5 เงินเดือนระดับ 5 - 7

2. ระดับมัธยมศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง หรือเทียบเท่า เรียกว่า อาจารย์ จัดเป็น 5 ขั้น คือ

- อาจารย์ 1 เงินเดือนระดับ 2 - 4
- อาจารย์ 2 เงินเดือนระดับ 3 - 5
- อาจารย์ 3 เงินเดือนระดับ 4 - 6
- อาจารย์ 4 เงินเดือนระดับ 5 - 7
- อาจารย์ 5 เงินเดือนระดับ 6 - 8

3. ผู้บริหารงานสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและประกาศนียบัตร
วิชาชีพชั้นสูง หรือเทียบเท่า เรียกว่า ครูใหญ่ และ อาจารย์ใหญ่ ตามลำดับ คือ

- รองครูใหญ่ 1 เงินเดือนระดับ 3 - 4
- ครูใหญ่ 1 เงินเดือนระดับ 3 - 5
- รองครูใหญ่ 2 เงินเดือนระดับ 4 - 5
- ครูใหญ่ 2 เงินเดือนระดับ 4 - 6
- รองครูใหญ่ 3 เงินเดือนระดับ 5 - 6
- ครูใหญ่ 3 เงินเดือนระดับ 5 - 7
- รองครูใหญ่ 4 เงินเดือนระดับ 6 - 7
- ครูใหญ่ 4 เงินเดือนระดับ 6 - 8

- รองอาจารย์ใหญ่ 1 เงินเดือนระดับ 4 - 5
- อาจารย์ใหญ่ 1 เงินเดือนระดับ 4 - 6
- รองอาจารย์ใหญ่ 2 เงินเดือนระดับ 5 - 6
- อาจารย์ใหญ่ 2 เงินเดือนระดับ 5 - 7
- รองอาจารย์ใหญ่ 3 เงินเดือนระดับ 6 - 7
- อาจารย์ใหญ่ 3 เงินเดือนระดับ 6 - 8
- รองอาจารย์ใหญ่ 4 เงินเดือนระดับ 7 - 8
- อาจารย์ใหญ่ 4 เงินเดือนระดับ 7 - 9

ตารางที่ 4 แสดงตำแหน่ง วุฒิประจำตำแหน่งและระดับเงินเดือนครูประถมศึกษา

ชื่อตำแหน่ง	วุฒิประจำตำแหน่ง	ระดับเงินเดือน
ครู 1	ป.กศ., เทียบเท่า	1 - 3
ครู 2	ป.กศ.สูง, เทียบเท่า	2 - 4
ครู 3	ปริญญาตรี ครู 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี	3 - 5
ครู 4	ปริญญาโท ครู 2 ไม่น้อยกว่า 5 ปี	4 - 6
ครู 5	ครู 4 ไม่น้อยกว่า 5 ปี ผ่านการอบรม- ความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่	5 - 7
ครูใหญ่ 1	ครู 1 ไม่น้อยกว่า 10 ปี ครู 2 ไม่น้อย กว่า 5 ปี และการอบรมความรู้การ บริหารโรงเรียน	3 - 5
ครูใหญ่ 2	ครู 2 ไม่น้อยกว่า 10 ปี ครูใหญ่ 1 ไม่น้อย กว่า 5 ปี และผ่านการอบรมความรู้การ - บริหารโรงเรียน	4 - 6
ครูใหญ่ 3	ครู 3 ไม่น้อยกว่า 10 ปี ครูใหญ่ 2 ไม่น้อย กว่า 5 ปี และผ่านการอบรมความรู้ การบริหารโรงเรียน	5 - 7
ครูใหญ่ 4	ครู 4 ไม่น้อยกว่า 10 ปี ครูใหญ่ 3 ไม่น้อย กว่า 5 ปี และผ่านการอบรมความรู้ การบริหารโรงเรียน	6 - 8

ตารางที่ 5 แสดงตำแหน่ง วุฒิ ประจำตำแหน่งและระดับ เงินเดือนครุภัณฑ์ศึกษา

ชื่อตำแหน่ง	วุฒิประจำตำแหน่ง	ระดับเงินเดือน
อาจารย์ 1	ป.กศ.สูง, เทียบเท่า	2-4
อาจารย์ 2	ปริญญาตรี, อจ.1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี	3-5
อาจารย์ 3	ปริญญาโท, อจ.2 ไม่น้อยกว่า 5 ปี	4-6
อาจารย์ 4	ปริญญาเอก, อจ.3 ไม่น้อยกว่า 5 ปี	5-7
อาจารย์ 5	อจ.4 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานวิจัย	6-8
อจ.ใหญ่ 1	อจ.2 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการอบรม- ความรู้การบริหารโรงเรียน	4-6
อจ.ใหญ่ 2	อจ.3 ไม่น้อยกว่า 10 ปี, อจ.ใหญ่ 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการอบรมความรู้การบริหารโรงเรียน	5-7
อจ.ใหญ่ 3	อจ.4 ไม่น้อยกว่า 10 ปี, อจ.ใหญ่ 2 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการอบรมความรู้การบริหารโรงเรียน	6-8
อจ.ใหญ่ 4	อจ.5 ไม่น้อยกว่า 10 ปี, อจ.ใหญ่ 3 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการอบรมความรู้การบริหารโรงเรียน	7-9

มาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู

ชื่อตำแหน่ง

ครู 1

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานด้านวิชาการ การปกครอง การอบรม งานธุรการและให้คำแนะนำนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. สอน เตรียมการสอน เตรียมอุปกรณ์การสอน ตรวจสอบแบบฝึกหัด
2. ปกครองนักเรียนในชั้น ดูแลและควบคุมคานการเรียน ความประพฤติระเบียบวินัย สุขภาพอนามัยและการใช้อาคาร สถานที่
3. อบรมแก้ไขความประพฤติของนักเรียน
4. ให้ความแนะนำแก่เด็กเกี่ยวกับคานการเรียน ใ้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองและครูใหญ่เกี่ยวกับความประพฤติ การปรับตัว หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก
5. ทำบัญชี ทะเบียนและหลักฐานการวัดผลการเรียน
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการ ศึกษา หรือเทียบเท่า

รับเงินเดือน

1 - 3

ชื่อตำแหน่ง

ครู 2

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานด้านวิชาการ การปกครอง การอบรม งานธุรการและให้คำแนะนำนักเรียนในระดับประถมศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. สอน เตรียมการสอน เตรียมอุปกรณ์การสอน ตรวจสอบแบบ - ฝึกหัด จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
2. ปกครองนักเรียนในชั้นที่อยู่ในความรับผิดชอบ หรือที่สอนดูแลและความคุ้มครองการเรียนรู้ ความประพฤติ ระเบียบวินัย สุขภาพอนามัยและการใช้อาคาร สถานที่
3. อบรมแก้ไขความประพฤติของนักเรียน
4. ให้คำแนะนำแก่เด็กเกี่ยวกับด้านการเรียน ให้คำปรึกษาการกระทำเกี่ยวกับปกครองและครูใหญ่ เกี่ยวกับความประพฤติ การปรับตัว และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก
5. ทำบัญชี ทะเบียน และหลักฐานการวัดผลการเรียนรู้
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

1. ได้ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง หรือเทียบเท่า หรือ
2. ดำรงตำแหน่งครู 1 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

รับเงินเดือน

ระดับ 2 - 4

ชื่อตำแหน่ง

ครู 3

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานวิชาการ การปกครอง การอบรม งานธุรการและให้คำแนะนำแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. สอนประจำชั้นหรือประจำวิชา เตรียมการสอน เตรียมอุปกรณ์ - การสอน ตรวจสอบแบบฝึกหัด จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะชั้นและทั้งโรงเรียน
2. ปกครองนักเรียนในชั้นที่อยู่ในความรับผิดชอบ หรือชั้นที่สอน คอยควบคุมดูแลนักเรียนด้านการเรียน ความประพฤติ ระเบียบวินัย สุขภาพอนามัยและการใช้อาคารสถานที่
3. อบรมแก้ไขความประพฤติของนักเรียน
4. ให้คำแนะนำแก่เด็กเกี่ยวกับด้านการเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครองและครูใหญ่ เกี่ยวกับความประพฤติ การปรับตัว และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กอันเป็นปัญหา
5. ทำบัญชี ทะเบียนและหลักฐานการจรรยาบรรณ
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง

1. โศภิตปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือ
2. โศภิตำร่งตำแหน่งครู 2 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

รับเงินเดือน

ระดับ 3 - 5

ชื่อตำแหน่ง

ครู 4

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานด้านวิชาการ การปกครอง การอบรม งานธุรการและให้คำแนะนำแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. สอนประจำชั้นหรือประจำวิชา เตรียมการสอนเฉพาะชั้นหรือวิชา รวมเมื่อทำโครงการสอนสำหรับโรงเรียน ทำตารางสอน อุปกรณ์การสอนและจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
2. ดิคค้นหาทางปรับปรุงการสอนหรือสามารถให้คำแนะนำแก่ครูคนอื่น ๆ ใดทั้งในระดับโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน วิจัยเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงงานและผลทางวิชาการ
3. ปกครองนักเรียนในชั้นที่อยู่ในความรับผิดชอบ หรือชั้นที่สอน คอยควบคุมดูแลนักเรียนด้านการเรียน ความประพฤติ ระเบียบวินัย สุขภาพอนามัย และการใช้อาคารสถานที่
4. อบรมแก้ไขความประพฤติของนักเรียน
5. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักเรียนด้านการเรียน การจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูใหญ่ในด้านการกำหนดนโยบายของโรงเรียน
6. ทำบัญชี ทะเบียนและหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงาน
7. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง

1. โฉปริญญาโททางการศึกษา หรือ
2. โฉปริญญาดำรงตำแหน่งครู 3 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

รับเงินเดือน

ระดับ 4 - 6

ชื่อตำแหน่ง

ครู 5

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานด้านวิชาการ การปกครอง การอบรม งานธุรการ และให้
คำแนะนำแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. ปฏิบัติงานด้านวิชาการเกี่ยวกับการสอน วัสดุ จัดกิจกรรมทาง
การเรียน ทำอุปกรณ์การสอน เตรียมการสอน ทำโครงการสอน ตรวจงานนักเรียน คนควา
วิจัย การศึกษาระดับประถมศึกษา

2. ปฏิบัติงานด้านการปกครอง ควบคุมนักเรียนทั้งในชั้นหรือในเวลา -
ราชการ ควบการศึกษา ความประพฤติ ระเบียบวินัย สุขภาพอนามัยและการใช้สถานที่

3. ปฏิบัติงานด้านให้คำแนะนำทุกคนแก่นักเรียน ครู ผู้ปกครองใน
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ

4. ปฏิบัติงานด้านธุรการ การเงิน และให้คำแนะนำปรับปรุงงานด้านนี้
แก่ครูผู้ใด

5. ทำงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

1. ดำรงตำแหน่งครูชั้น 4 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. ใ้มีความการอบรมเพิ่มเติมจากสถาบันในภาคฤดูร้อน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ
งานในหน้าที่มาตลอดอย่างน้อย 1 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

รับเงินเดือน

ระดับ 5 - 7

ข้อกำหนด

ครูใหญ่ 1

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีจำนวนห้องเรียน 3-10
ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 135 - 450 คน จำนวนครู 6 - 22 คน ภารโรง 1 คน และ
ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. วางแผนการสอน การอบรม การวัดผล และการดำเนินงานทุกด้านของ
โรงเรียน

2. จัดหา บำรุงรักษาอาคาร สถานที่ พัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน เพื่อ
อำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานและการเรียนของเด็ก

3. จัดหาครูเข้าสอนหรือให้ปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง จัดให้ครูได้รับการ -
อบรมและนิเทศการทำงาน และส่งเสริมกำลังใจ

4. วินิจฉัยสั่งการภายในโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูและ
นักเรียน

5. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น

6. ทำงานด้านสารบรรณ การงบประมาณ การเงินของโรงเรียน

7. ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการทำงานของครู ภารโรง

8. ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน

ในฐานะของรองครูใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ตามที่ครูใหญ่มอบหมายให้ภายใต้
การควบคุมของครูใหญ่

คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่งครู 1 มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือดำรงตำแหน่งครู 2
มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และได้รับการฝึกอบรมความรู้การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 3 - 5

ชื่อตำแหน่ง

ครูใหญ่ 2

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ที่มีปริมาณนักเรียน 11 - 18
ห้องเรียน นักเรียน 450 - 810 คน ครู 22 - 45 คน และภารโรง 1 - 2 คน และ
ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. วางแผนการสอน การอบรม การวัดผล การจัดกิจกรรม และ
กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานของโรงเรียน
  2. จัดหาบำรุงรักษาอาคาร สถานที่ พัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน เพื่อ
ความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานและการเรียนของเด็ก
  3. วินิจฉัยสั่งการเพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่ จัดให้ครูได้รับการฝึกอบรม
นิเทศการสอน และส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน
  4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น
  5. ทำงานด้านสารบรรณ การงบประมาณ และการเงินของโรงเรียน
  6. ควบคุม ตรวจสอบ ประเมินผลการทำงานของครู ภารโรง
  7. ติดตามสัมพันธ์กับชุมชน
- ในฐานะรองครูใหญ่ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายภายใต้การควบคุม

ของครูใหญ่

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่งครู 3 มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือดำรงตำแหน่ง
ครูใหญ่ 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และได้รับการฝึกอบรมความรู้ด้านบริหาร โรงเรียนประถมศึกษา
มาแล้ว

รับเงินเดือน

ระดับ 4 - 6

ชื่อตำแหน่ง

ครูใหญ่ 3

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ที่มีปริมาณห้องเรียน 19 - 26
ห้องเรียน นักเรียน 810 - 1,170 คน ครู 45 - 58 คน ภารโรง 2 - 4 คน และปฏิบัติ
หน้าที่อื่นตามที่ไ้คร้มอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินการของโรงเรียนทุกด้าน
  2. จัดทำ บำรุงรักษา อาคารสถานที่ พัสัศครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน เพื่อ
อำนวยความสะดวกแก่ครูปฏิบัติงานและการเรียนของเด็ก
  3. วินิจฉัยสั่งการเพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่ จัดให้ครูไ้รับการฝึกอบรม
นิเทศการสอน ส่งเสริมกำลังใจแก่ครูรวมงาน
  4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น
  5. ทำงำนคนสารบรรณ การงบประมาณ การเงินทางโรงเรียน หรือ
มอบหมายให้คนดำเนินการภายใต้ความรับผิดชอบ
  6. ค้นคว้า วิจัยหาแนวทางปรับปรุงงาน หรือวิชาการระดับประถมศึกษา
ควบคุม ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู
  7. ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน
- ในฐานะรองครูใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ไ้คร้มอบหมายภายใต้การควบคุมของ
ครูใหญ่

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่งครูใหญ่ 2 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือครู 4 ไม่น้อย
กว่า 10 ปี และไ้รับการฝึกอบรมความรู้การบริหารการศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 5 - 7

ชื่อตำแหน่ง

ครูใหญ่ 4

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ที่มีปริมาณห้องเรียน 27 ห้องเรียนขึ้นไป นักเรียน 1,170 - 1,530 คน หรือมากกว่านั้น ครู 45 - 58 คน หรือมากกว่านั้น ภารโรง 5 คนขึ้นไป และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินการของโรงเรียนทุกด้าน
  2. จัดทำ บัญชีรักษา อาคารสถานที่ พัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน และอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานและการเรียนของเด็ก
  3. วินิจฉัยสั่งการเพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่ จัดให้ครูได้รับการฝึกอบรมนิเทศการสอน และการส่งเสริมกำลังใจรวมงาน
  4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น
  5. ดำเนินการและควบคุมงานสารบรรณ การงบประมาณ การเงินของโรงเรียน หรือมอบหมายให้ผู้อื่นปฏิบัติภายใต้ความรับผิดชอบของงาน
  6. คนควา วิจัย แนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงานหรือเพื่อความรู้ทาง - วิชาการระดับประถมศึกษา ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและการโรง
  7. ติดตามสัมพันธ์กับชุมชน
- ในฐานะรองครูใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายภายใต้การควบคุมของครูใหญ่

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงครูใหญ่ 3 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเป็นครู 5 ไม่น้อยกว่า 10 ปี และได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางบริหารการศึกษารับเงิน เดือน ระเบียบ 6 - 8

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ 1

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานทางด้านการสอน การปกครอง การอบรมนักเรียนในระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้อำนาจและแนะนำแก่นักเรียนในปัญหาต่าง ๆ ทำงานธุรการที่เกี่ยวข้อง
กับงานในชั้นและทำหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนประจำวิชา เตรียมการสอน อุปกรณ์การสอน
จัดกิจกรรมทางการเรียน วัฒนธรรมการเรียนในหอพักที่รับผิดชอบ
2. ปกครองนักเรียนในชั้นที่ได้รับมอบหมาย ควบคุมการเรียน
ความประพฤติ ระเบียบวินัย สุขภาพอนามัยและการใช้สถานที่ของนักเรียน
3. อบรมแก้ไขความประพฤติและปัญหาต่าง ๆ ที่นักเรียนประสบ
4. ให้อำนาจแนะนำ ปรึกษา แก่นักเรียนในชั้นต่าง ๆ
5. ทำงานธุรการภายในชั้นเรียน
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง

ได้ประกาศนียบัตรวิชาการ ศึกษาชั้นสูง หรือเทียบเท่า

รับเงินเดือน

ระดับ 2 - 4

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ 2

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานทางด้านการสอน การปกครอง การอบรมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักเรียนในปัญหาต่าง ๆ ทำงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับงานในชั้น และทำหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนประจำวิชา เตรียมการสอน อุปกรณ์การสอน จัดกิจกรรมทางการเรียน วัสดุการเรียนในขอบข่ายที่รับผิดชอบ
2. ปกครองนักเรียนในชั้นที่ได้รับมอบหมาย ควบคุมการเรียน ความประพฤติ ระเบียบวินัย ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่ของนักเรียน
3. อบรมความประพฤติและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน
4. ให้คำแนะนำปรึกษาหารือแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ในปัญหาค้นการ -
เรียน
5. ทำงานธุรการภายในชั้นเรียน
6. คัดคนหาวิธีปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับ -
มอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

ได้ปริญญาตรีทางการศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องของกับงานในหน้าที่หรือเคยดำรงตำแหน่งอาจารย์ 1 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

รับเงินเดือน

ระดับ 3 - 5

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ 3

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานด้านการสอน การวิจัย การปกครอง การอบรมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ความปรึกษาแนะนำแก่นักเรียน ทำงานธุรการและหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. ปฏิบัติหน้าที่ในการ สอนประจำวิชา เตรียมการสอน อุปกรณ์การสอน จัดกิจกรรมต่างกรรม วิชา จัดกิจกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. ปกครองนักเรียนในชั้นที่ ได้รับมอบหมาย ความคุมการเรียน ความประพฤติ ระเบียบวินัย ตลอดจนการใช้อาคาร สถานที่ของนักเรียน
3. อบรมความประพฤติและแก้ไขปัญหาดัง ๆ ของนักเรียน
4. ให้ความแนะนำ ปรึกษาหารือแก่นักเรียน แก่ผู้ปกครองในปัญหาทางการเรียน การอบรมและอื่น ๆ
5. ทำงานธุรการตามที่ ได้รับมอบหมาย
6. ค้นคว้าวิจัย วิธีการเพื่อปรับปรุงงานในหน้าที่หรือทางวิชาการในระดับมัธยมศึกษา
7. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะ สำหรับตำแหน่ง

ได้ปริญญาโททางการศึกษา หรือ ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ หรือเคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

รับเงินเดือน

ระดับ 4 - 6

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ 4

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานด้านการสอน การวิจัย การปกครอง การอบรมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ความปรึกษาแนะนำแก่นักเรียน ผู้ปกครอง หรือทำงานธุรการ และหน้าที่อื่นตามที่ใคร้มอบหมาย

ลักษณะงานปฏิบัติ

1. ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนประจำวิชา เตรียมการสอน อุปกรณ์การสอน จัดกิจกรรมทางการเรียน วัสดุการเรียนในขอบข่ายที่รับผิดชอบ
2. ปกครองนักเรียนในชั้นที่ใคร้มอบหมาย ควบคุมการเรียน ความประพฤติ ระเบียบวินัย ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่ของนักเรียน
3. อบรมความประพฤติและแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ของนักเรียน
4. ให้ความแนะนำปรึกษาหารือแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ในปัญหาการเรียน การอบรมและอื่น ๆ
5. ค้นคว้า วิจัย หาวิธีการปฏิบัติงาน หรือเพื่อประโยชน์ทางวิชาการในระดับมัธยมศึกษา
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ใคร้มอบหมาย เช่น งานธุรการ หรือผู้พัน กังงานในหน้าที่

คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง

ใคร้ปริญญาเอกทางการศึกษา หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องของก้งานในหน้าที่ หรือเคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 3 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

รับ เงิน เดือน

ระดับ 5 - 7

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ 5

หน้าที่และความรับผิดชอบ

ปฏิบัติงานการสอน การวิจัย การปกครอง การอบรมนักเรียนใน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใ้หลักประกันแก่นักเรียน ผู้ปกครองและทำงานอื่นตามที่ได้รับ
มอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. ปฏิบัติหน้าที่ในการสอน เตรียมการสอน ทำโครงการสอน จัด
กิจกรรมทางการเรียน ดำเนินการวัดผลทางการเรียน
  2. ปกครองนักเรียนทั้งหมดหรือบางส่วนหรือตามที่ได้รับมอบหมาย
ควบคุมการเรียน ความประพฤติ ระเบียบวินัย และอื่น ๆ
  3. ใ้หลักประกันแก่นักเรียน นักศึกษา แก่ครู นักเรียน หรือผู้ปกครอง
  4. คนควา วิจัย หาวิธีการปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ
- ในระดับมัธยมศึกษา
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 4 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีความ
สามารถในทางคนควาและวิจัยทางการศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 6 - 8

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ใหญ่ ๑

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ที่มีปริมาณห้องเรียน 3-10 ห้องเรียน
นักเรียน 135 - 450 คน ครู 6 - 22 คน ภารโรง 1 คน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับ
มอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. กำหนดนโยบายและวางแผนการสอน การอบรม การวัดผล และการดำเนินงานทุกด้านของโรงเรียน
2. จัดหา บำรุงรักษา อาคาร สถานที่ พัสัครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน เครื่องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานและการเรียนของเด็ก
3. วินิจฉัยสั่งการเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียน คำนวณบุคคล งานการอบรม การนิเทศ และการส่งเสริมกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน
4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น
5. ทำงานธุรการ การเงิน การงบประมาณของโรงเรียน
6. นิเทศการสอน ควบคุมการทำงานของครู ภารโรง และตรวจสอบ ติดตามการปฏิบัติงานของครู ภารโรง
7. ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน และปฏิบัติงานอื่นที่ใคร่มอบ
ในฐานะรองอาจารย์ใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ใคร่มอบ

คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ ๒ มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และได้
ผ่านการฝึกอบรมความรู้ทางบริหารการศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 4 - 6

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ใหญ่ 2

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ที่มีปริมาณห้องเรียน 11-18 ห้องเรียน
นักเรียน 450 - 810 คน ครู 22 - 45 คน ภารโรง 1-2 คน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่
ได้รับมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. กำหนดนโยบายและวางแผนการสอน การอบรม การวัดผล และการ
การดำเนินงานทุกด้านของโรงเรียน
2. จัดทำ บำรุงรักษา อาคารสถานที่ พัสัศครุภัณฑ์
3. วินิจฉัยสั่งการเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียน ในด้านที่เกี่ยวข้องกับ
บุคคล งานการอบรม การนิเทศ และการส่งเสริมกำลังใจ
4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน
5. นิเทศการสอน ควบคุมการทำงาน ตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู
และภารโรง
6. ทำงานธุรการ การเงิน การงบประมาณของโรงเรียน
ในฐานะรองอาจารย์ใหญ่ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบ

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 3 มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือ
อาจารย์ใหญ่ 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านบริหารการศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 5 - 7

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ใหญ่ 3

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีปริมาณห้องเรียน 19-26 ห้องเรียน
นักเรียน 810 - 1,170 คน ครู 45 - 58 คน ภารโรง 2 - 4 คน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตาม
ที่ใครมอบหมาย

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. กำหนดนโยบายและวางแผนการสอน การอบรม การวัดผล และการดำเนินงานทุกด้านของโรงเรียน
2. จัดหา บำรุงรักษาอาคารสถานที่ พัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน และเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ครูและนักเรียน
3. วินิจฉัยสั่งการเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียน ในด้านเกี่ยวกับบุคคล งานการอบรม และการส่งเสริมกำลังใจ
4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน
5. นิเทศการสอน ควบคุมการทำงาน ตรวจสอบและประเมินผล การทำงานของครูและภารโรง และวิจัย ค้นคว้า เพื่อผลทางปฏิบัติและวิชาการ
6. ทำงานธุรการหรือจัดแบ่งมอบหมายให้บุคคลอื่นปฏิบัติรับผิดชอบด้าน การเงิน การงบประมาณของโรงเรียน

ในฐานะรองอาจารย์ใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ใครมอบ

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 4 มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือ
อาจารย์ใหญ่ 2 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านบริหารการศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 6 - 8

ชื่อตำแหน่ง

อาจารย์ใหญ่ 4

หน้าที่และความรับผิดชอบ

บริหารงานสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ที่มีปริมาณห้องเรียน 27-34 ห้องเรียน หรือเกินกว่านั้น นักเรียน 1,170 - 1,530 คน หรือเกินกว่านั้น ครูเกิน 58 คน ภารโรงเกิน 5 คน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบ

ลักษณะงานที่ปฏิบัติ

1. กำหนดนโยบายและวางแผนการสอน การอบรม การวัดผล และการดำเนินงานทุกด้านของโรงเรียน
  2. จัดทำ บำรุงรักษา อาคารสถานที่ พัสัศุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การสอน และเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ครูและนักเรียน
  3. กำหนดหน้าที่ให้แก่บุคลากร อำนวยความสะดวกปฏิบัติงาน จัดการอบรม นิเทศ และส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน
  4. ร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่น คิดคําสัมพันธ์กับชุมชน
  5. จัดการและดำเนินงานคานธุการ การเงิน การงบประมาณของโรงเรียน
  6. วิจัย ค้นคว้า เพื่อผลทางปฏิบัติและวิชาการ
  7. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย
- ในฐานะรองอาจารย์ใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง

เคยดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 5 มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี หรืออาจารย์ใหญ่ 3 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และผ่านการฝึกอบรมความรู้การบริหารการศึกษา

รับเงินเดือน

ระดับ 7 - 9

ลักษณะบัญชีตราเงินเคียน อตราเงินเคียนตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ มี
 โครงสร้างที่ประกอบด้วยระดับ ซึ่งเป็นกลุ่มของเงินเคียนสำหรับตำแหน่งระดับหนึ่งในสายงาน
 โดยคำนึงถึงลักษณะหน้าที่ ความรับผิดชอบและคุณภาพของงาน และชั้นของเงินเคียนในแต่ละระดับ
 ที่มีจำนวนไม่เท่ากันทั้งหมด ระดับ 1 มีจำนวน 18 ชั้น ระดับ 2-6 มีจำนวนระดับ 12 ชั้น
 ระดับ 7, 8, 9, 10 และ 11 มีจำนวน 11, 10, 9, 8 และ 7 ชั้น ตามลำดับ

แต่ละระดับมีชั้นเหลื่อมซ้อนกัน จนเพดานเงินเคียนสูงสุดของแต่ละระดับไม่
 แตกต่างกันมากนัก

ระดับ 8 - 11	ต่างกับระดับ	1	ชั้น
ระดับ 8	มากกว่าระดับ 6-7	5	ชั้น
ระดับ 7 - 6	มีเพดานสูงสุดเท่ากัน		
ระดับ 6	มากกว่าระดับ 5	5	ชั้น
ระดับ 5	มากกว่าระดับ 4	5	ชั้น
ระดับ 4, 3, 2	มากกว่ากันระดับละ	4	ชั้น

ซึ่งเมื่อคิดเป็นจำนวนเงินมีความแตกต่างกันระหว่าง 125 - 520 บาท เท่านั้น

(คู่มือบัญชีตราเงินเคียน หน้า 121)

แผนภูมิที่ 15 ไม้ท ก. อัตราเงินเฟ้อของอาหารพลเรือน 2518

									9,885	9,885	10,900
									9,410	9,410	10,380
								8,950	8,950	8,950	9,885
								8,505	8,505	8,505	9,410
								8,075	8,075	8,075	8,950
								7,660	7,660	7,660	8,505
								7,260	7,260	7,260	8,075
								6,875	6,875	6,875	7,660
								6,505	6,505	6,505	7,260
								6,150	6,150	6,150	6,875
								5,810	5,810	5,810	6,505
								5,485	5,485	5,485	6,150
								5,175	5,175	5,175	5,810
								4,880	4,880	4,880	5,485
								4,600	4,600	4,600	5,175
								4,335	4,335	4,335	4,880
								4,085	4,085	4,085	4,600
								3,850	3,850	3,850	4,335
								3,630	3,630	3,630	4,085
								3,420	3,420	3,420	3,850
								3,220	3,220	3,220	3,630
								3,030	3,030	3,030	3,420
								2,850	2,850	2,850	3,220
								2,680	2,680	2,680	3,030
								2,520	2,520	2,520	2,850
								2,370	2,370	2,370	2,680
								2,230	2,230	2,230	2,520
								2,100	2,100	2,100	2,370
								1,975	1,975	1,975	2,230
								1,860	1,860	1,860	2,100
								1,750	1,750	1,750	1,975
								1,645	1,645	1,645	1,860
								1,550	1,550	1,550	1,750
								1,460	1,460	1,460	1,645
								1,375	1,375	1,375	1,550
								1,295	1,295	1,295	1,460
								1,220	1,220	1,220	1,375
								1,150	1,150	1,150	1,295
								1,080	1,080	1,080	1,220
								1,015	1,015	1,015	1,150
								955	955	955	1,080
								900	900	900	1,015
								850	850	850	955
								800	800	800	900
								750	750	750	850
เงินเฟ้อ	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5	ระดับ 6	ระดับ 7	ระดับ 8	ระดับ 9	ระดับ 10	ระดับ 11